

Роман ПАСТУХ,
член НСПУ

Не вмирає душа наша...

Про пам’ятники Тарасові Шевченку в Україні, а також на захід від неї і почасти на схід до російської ріки Волги нині загалом відомо. А ось чи існували або існують вони поза Уралом, у Сибіру, на півночі Росії, де в різні часи й переважно не з власної волі опинилися мільйони українців, інформації майже немає. Тим цікавіше було мені слухати колишнього політв’язня мордовських концтаборів ГУЛАГу Бенедикта Грущака із села Волощі на Дрогобищині, який виявився свідком виготовлення пам’ятника...

Юний хлопець потрапив у табір № 11. Він знаходився в далеких глухих, болотистих мордовських лісах на березі р. Явас, котра розділяє народи Мордовської автономної республіки Росії на ерзян і люкшан, котрі різняться і мовою, і традиціями. Табір належав до величезної системи інших таборів, де в’язнями були переважно українці. Це там каралися донька видатного історика Михайла Грушевського Катерина, працюючи на будівництві електростанції робітником, Глава УГКЦ Йосиф Сліпий, композитори Василь Барвінський і Борис Кудрик, єпископ Миколай Чарнецький, багато інших відомих людей.

У 1950-х рр. начальником управління мордовських концтаборів КДБ “Дубравлаг” служив українець генерал-лейтенант Сергієнко, а його заступником у таборі № 11 — теж українець капітан Іщенко. В селищі Явасі був мурований собор, який перетворили на будинок культури з кінозалом. А ось від старої школи залишилися руїни. Тому Сергієнко залучив тамтешню меблеву фабрику, найкращих табірних будівельників, художників і скульпторів з усього “Дубравлагу” до будівництва нової школи. Причому не звичайної, а показової на цілу Мордовію і навіть ширше — на Марійську й Татарську автономії.

Серед будівельників-митців були художник, скульптор і ар-

хітектор Василь Турецький, художник і скульптор із Буковини Немечек та інші. Під час загальнобудівельних робіт митці-політв’язні отримали завдання розробити ескізи художнього оформлення окремих частин майбутньої школи. Зокрема В. Турецькому надали окрему кімнату в бараці “ширпотребу”, куди за слушної нагоди любив зайти Б. Грушак. Якось у майстерню зайшов сам генерал. Хлопці перелякалися, виструнчилися, та Сергієнко поцікавився у Василя про Бенедикта. Переконавшись, що вони є друзями, високий начальник попросив показати йому ескізи, передусім головного фасаду школи.

З’ясувалося, що між вікнами другого поверху школи проектом передбачалося встановити бюсти десятих видатних російських науковців, починаючи від Ломоносова. Після ознайомлення з ескізами генерал підняв очі на В. Турецького:

— Слухай, Вася, а што, еслі поставіть среди ніх і нашего Тараса?

— Маше на увазі Шевченка, гражданин начальник?

— Да-да, нашего і вашего.

— Із задоволенням!

Генерал вручив йому гарний портрет поета, і Василь узявся до роботи. В особі Немечека він отримав доброго консультанта, бо той уже мав досвід створення скульптурного образу Т. Шевченка. Нарешті відповідальне й почесне замовлення закінчили. Прискіпливо оглянувши бюст поета, Сергієнко залишився задоволеним:

— Наш Тарас получилсь лучшим среди всех! — сказав він і на знак вдячності преміював митця великою коробкою, де були кілограм масла, цукор, макарони, печиво й сигарети “Беломорканал”. А в “каптьорці” за наказом генерала скульпторів додатково видали нові чоботи та убрання табірної зразка.

Двоповерхову школу в селищі Явасі відкрили 1954 року. Бюсти видатних учених (і серед них Великого Кобзаря) були в нішах між верхніми вікнами школи. У своєму виступі ініціатор та керівник будівництва не приховував гордості:

— Мордовія довго пам’ятатиме генерала Сергієнка, скульпторів-

художників українців Василя Турецького та інших. Такою школою могла б пишатися й сама Москва!

Наступного ранку задоволений і розчулений генерал ще раз запитав В. Турецького:

— Що би ти хотів від мене додатково в умовах табору?

— Гарного концерту про Шевченка...

— Вася, только силами лагерной самостоятельности. Большего і я не могу. Сам понимаю...

Організували хор під керівництвом естонця Цукківі та октет під орудою о. Василя Карушенка. Знайшлися солісти, склалися дуети і т. ін. Бандуристами заопікувався киянин, колишній професійний музикант Семен Гилюквас, який прекрасно грав на бандурі та співав. На складі відшукали музичні інструменти. Цей порив знедолених політв’язнів до високого, до краси, до рідного слова та пісні, до Т. Шевченка в умовах страшного ГУЛАГу може по-справжньому зрозуміти й оцінити лише той, хто сам переніс подібні страждання.

Шевченківський концерт у таборі № 11 “Дубравлагу” в да-

лекій Мордовії відбувся в неділю 8 березня 1954 р. у табірній ідальні, коли політв’язні мали вихідний. Під час виконання пісні “Ребе та стогне Дніпр широкий” разом із хором співав увесь зал, на 80 % з українців. У виконанні поета Григорія Сашка та Леоніда Дністрового-Бондара звучали твори Т. Шевченка, зокрема навіть заборонений у “великій зоні”, тобто в СРСР вірш “Розрита могила”. Інший поет Юрій Литвин присвятив Кобзареві свого вірша. Взагалі-то, за словами Б. Грущака, той Шевченківський вечір і концерт у його таборі могли стати першими в системі ГУЛАГу після смерті Сталіна, коли там почав слабнути жакхливий режим визискування й знищення політв’язнів.

Не знаю, чи про пам’ятник Т. Шевченкові в мордовському селищі Явасі, концерт на честь 140-річчя від дня його народження, а також подальшу долю пам’ятника десь писалося в Україні. Якщо ж ні, то нехай ці рядки стануть відкриттям ще однієї сторінки величезної шани та любові українців до свого національного генія і пророка, причому в умовах комуністичного мордовського концтабору. Нехай вони засвідчать безсмертя поетових слів: “Не вмирає душа наша, не вмирає воля”. І ніколи не вмере!

«...Сонячною смугою через століття»

Олена ЛОГІНОВА,
молодший науковий співробітник меморіального музею В. Івасюка

“Любили на Кіцманщині Шевченка. Та любов проникала в людські серця ще в колісці, непомітно, так, як прилітають ластівки з вирію чи розпускаються пуп’янки троянд. Вона була потрібна людям, як скибка хліба і горнятка води, бо вогненне слово народного генія пробуджувало в грудях те, що й весняне сонце — надію на краще життя. В пориві цієї любові люди розповідали, ніби Тарас сходив казковим велетнем з Чернечої гори, заглядаючи в кожну закурену хатину, й промовляє:

...вставайте, // Кайдани порвіте // І вражою злою кров’ю // волю окропіте //, — так міркував відомий український письменник Михайло Григорович Івасюк у статті “На оновленій землі” (“Радянська Буковина”, 9 березня 1964 року).

А в своєму щоденнику від 1958 року Михайло Григорович зробив такий запис: “Я люблю Шевченка, якби Шевченко був живий, я б топив йому печі, чистив черевики і щодня ставив на стіл у вазі квіти, щоб він тільки писав свої вірші”.

Оцю любов до творчості Генія українського народу батько письменника передав своїм нащадкам: дітям, онукам, правнукам, праправнукам.

У Каневі, на могилі Кобзаря були всі діти Івасюків. Оксана Михайлівна Івасюк (донька письменника) згадує, що виховання у родині було потужним, батько вважав, що діти повинні бувати

на могилі Кобзаря. Михайло Григорович навіть друкував на друкарській машинці свої історичні романи на Чернечій горі, під час традиційних літніх відвідин місця вічного спочинку Генія. 1977-го Володя з мамою Софією Іванівною подорожували Дніпром і зупинилися в Каневі, неподалік музею Тараса Шевченка, цілий тиждень милувалися Шевченківськими місцями. Були гірко розчаровані, коли побачили занедбану святиню. У документальній повісті “Монолог перед обличчям сина” М. Г. Івасюк пише:

“Володя говорив матері з обуренням:

“Мені доводилося читати чимало книг великих поетів світу, але серед них я не зустрічав такого трагічного, бентежливого бунтівника, протестанта, як Тарас Шевченко. На тлі світової культури він — унікальний, непере-

вершений геній. Він — поет кожного окремого українця і водночас всього українського народу з його красою, боротьбою і трагедіями. Справжній вождь, великий законодавець у царині національного духу. Він розбудив Україну, наділяючи її почуттям національної гідності та даючи їй перспективу і силу для боротьби. А ми? Кричимо, що найпрогресивніші в світі, а села, пов’язані з іменем Шевченка, в такому вигляді, що на них важко дивитися. Ні, ми не вміємо шанувати своє сумління”.

Справді, мало хто в світовій історії самовіддано та пристрасно захищав людину і в людині все людяне, як це робив Шевченко. Мабуть, тому і Володимир Івасюк також став на захист пам’яті великого Кобзаря. Адже за словами Олександра Довженка: “Митець думає не лише розумом, а й серцем”. А Володимир Михайло-

вич справжній митець, композитор зі світовим іменем. Шкода, що таку високу нагороду за свій талант — Державну премію України ім. Т. Г. Шевченка він отримав помертвом 1994 року.

До 19-ї річниці від дня смерті письменника М. Г. Івасюка у меморіальному музеї відкрито виставку “Тарасе, кожне слово, що хочу я промовити до тебе, у грудях б’ється, неначе пташка у вікні”, де представлені книги, які купував, читав, вивчав, досліджував Михайло Івасюк: видання творів Тараса Шевченка 1890 року, забороненого в Росії, виданого в Женеві, журнал “Українська ластівка” (1934 р.), поема “Катерина” (1935 р.) та інші, поштові листівки, вишитий портрет Т. Г. Шевченка, ймовірно роботи Дмитра Пожоджук, ювілейні подарункові видання Т. Г. Шевченка, статті, фотографії.

Дотичною також є виставка раритетних видань Т. Г. Шевченка із приватної книгозбірної голови товариства “Український Народний Дім у Чернівцях” Володимира Старика, де кожен гість музею зможе побачити і прижиттєві видання творів Кобзаря. Отож запрошуємо всіх охочих відвідати Чернівецький меморіальний музей В. Івасюка, доторкнутися до живого світла творів нашого Генія, щоб ще раз пізнати їхню надзвичайну міць, глибину та актуальність. Адже слово Шевченка буде животворним і актуальним навіть через кілька століть, так як писав М. Г. Івасюк у вірші “Слід”: “Від Шевченка пролягає сонячною смугою через століття”.

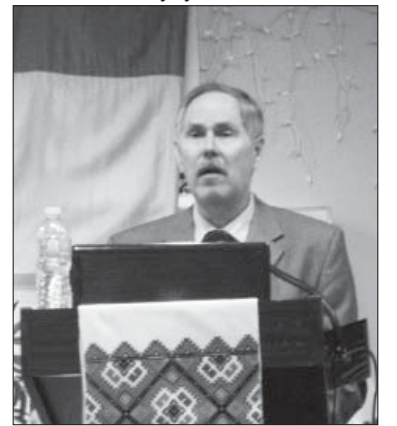
«Кобзар» англійською

Віра БОДНАРУК, професор,
Норт Порт, Флорида
Фото Євгена ТОМАШОСЬКОГО

В Українському Осередку ім. Св. Андрія у Норт Порті (Флорида), відбулася презентація повного перекладу “Кобзаря” Тараса Шевченка англійською мовою, здійсненого журналістом Петром Фединським. Присутні захоплено слухали перекладача, який пояснював, читав уривки перекладів на тлі картин Шевченка, демонстрованих на екрані. Декламації поєднувалися із чудовим співом Ореста Грицика творів на слова Шевченка. Орест Грицик — довголітній член Капели Бандуристів у США.

Присутні мали нагоду купити англомовний “Кобзар” у м’якій чи твердій обкладинці. Опісля була нагода довідатися, що робота над перекладом “Кобзаря” англійською тривала три роки і він з’явився якраз на 200-річчя великого Поета!

Своїм успіхом презентація завдячує членом Осередку ім. Св. Андрія та Українського Американського Клубу.

Звучить румунською

Елеонора СКІПОР,
Буковина

Твори Кобзаря перекладено багатьма мовами світу. Серед них і румунською мовою. Перекладали Віктор Тулбуре з Румунії, Іон Гергіце з Молдови та інші.

Грандіозну роботу щодо перекладу творів Тараса Шевченка зробив відомий румунський поет, член Спілки письменників Румунії, автор багатьох книг Іон Козмей, який досконало вивчив життєвий і творчий шлях улюбленого поета. До речі, він — автор багатьох публікацій про великого румунського класика М. Емінеску. З Емінеску його пов'язують родинні стосунки: як стверджує сам Козмей, його прабаба була двоюрідною сестрою великого румунського класика. А національного українського поета він полюбив, бо знає і любить українську мову, літературу та культуру.

Із-під його пера вийшли у світ декілька томів перекладів творів Шевченка.

Так, двомовний збірник під назвою “Великий Кобзар” (Marele Cobzar) надрукували ще 1999 року в видавництві “Молдова” з Сучави. До нього увійшли 10 поем Шевченка. Зліва можна прочитати український текст, справа — румунський варіант. Це зокрема — “Заповіт”,

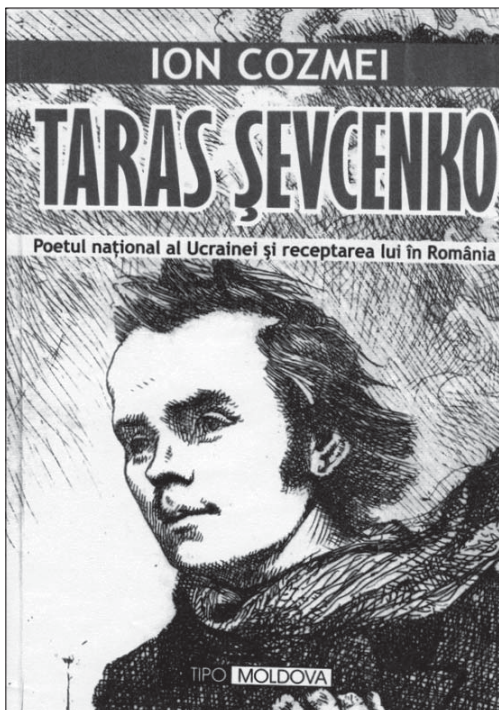
“Думка” (1, 2, 3, 4.), “Іван Підкова”, “Думи мої, думи”, “Причинна”, “Наймичка” та інші.

2001 року у видавництві “Мустанг” (Бухарест) побачила світ книга “Поеми”, (Poe-me). До цього видання увійшли 20 поем Кобзаря в румунському перекладі.

2005 року у видавництві “Августа” з Тімішори побачив світ новий збірник під назвою “Думи мої, думи” (Tinerele mele gânduri). Цього разу Козмей вніс сюди великі поеми Шевченка “Єретик”, “Невольник”, “Великий льох”, “Кавказ”, “Марія”. Збірник також двомовний.

2007 року у видавництві “Молдова” побачила світ книга І. Козмея “Тарас Шевченко — національний поет України та його розуміння у Румунії”. Іон Козмей ретельно пояснює, розповідає про значення творчості Т. Шевченка для світової літератури та культури, а також про сприйняття творчості Шевченка у Румунії.

На додаток до 5 літературоз-

навчих розділів автор надрукував 4 поеми Шевченка.

Таким чином майже всі віршовані твори національного поета України завдяки невтомній праці, знанню мови, професіоналізму і компетентності сучасного румунського поета з українським корінням І. Козмея перекладені українською мовою.

Неодноразово поет, перекладач, викладач Іон Козмей брав участь у різних фестивалях, святах на Буковині, він — бажаний гість у закладах освіти та культури. Поет читає власні вірші, уривки з поем Шевченка, переклади. Дарує свої книжки нашим бібліотекам...

Іон Козмей подарував мені майже всі свої книги. Презентацію деяких з них я зробила на сторінках наших румунських та українських газет. Особливий інтерес для нас становлять його переклади шевченківських творів. Хочемо запросити найкращого перекладача румунською мовою шевченківських творів у наш край, щоб ознайомити якомога більше людей із неперевершеними перекладами відомого поета Іона Козмея.

Третій горизонт

ті заходи, мистецькі акції розпочалися ще задовго до ювілею.

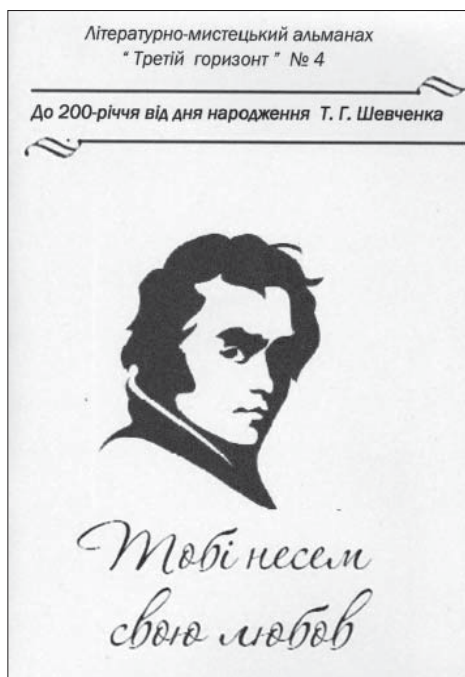
Свій внесок у вшанування Великого Кобзаря зробили члени Червоноградського літературного об'єднання “Третій горизонт”. Четверте число однойменного альманаху, який щойно побачив світ за підтримки народного депутата України Степана Курпіля, присвятили Тарасові Шевченку й назвали “Тобі несеми свою любов...”.

Як передне слово, відкриває альманах вірш Надії Олемар:

Візьміть у руки
“Кобзаря”,

вчитайтесь у кожне слово —
горить в ній чиста зоря
святої правди ясночоло.

Як серце ваше зацмить,
в очах сайне роса солона, —
благословить святу мить,
бо милосердя — це душі основа.

Тарас ЛЕХМАН,
прес-секретар Червоноградського літературного об'єднання “Третій горизонт”, Львівська область

Рік 2014-й в українській культурі й літературі — рік Тараса Шевченка, адже святкуємо 200-ліття від дня його народження. Урочис-

Вшановує Чернігівщина

На давній Чернігівській землі багато місць, пов'язаних із життям і творчістю Тараса Шевченка, перебуванням його на цих теренах. Качанівка, Седнів, Батурин, Мотронівка, Прилуки, Ніжин, Чернігів... На Сіверській землі триває Рік Тараса Шевченка.

Письменники — до ювілею

До 200-літнього ювілею Тараса Шевченка обласна організація Національної спілки письменників України спільно з обласною універсальною науковою бібліотекою імені В. Короленка готує унікальне подарункове видання — книгу “Чернігівська Шевченкіана”, до якої увійдуть поетичні, прозові, публіцистичні твори чернігівських літераторів, починаючи з XIX століття і до наших днів.

Письменник із Прилук Микола Турківський щойно видав книгу-альбом “Тарас”. Тут зібрав свої поезії та прозові твори, пов'язані з ім'ям Шевченка, проілюстрував видання світлинами власних скульптур із зображеннями Кобзаря (за факхом Микола Турківський — скульптор) та своїми графічними роботами.

Виходить друком книжка чернігівського поета і краєзнавця, члена Національної спілки письменників Володимира Сапона “Меди і полини історії”, яка містить низку есе та оповідань про перебування Шевченка на Чернігівщині. Зокрема: “Наш отаман Гамалія” (про вченого Гамалію, похованого на Ічнянщині, завдяки якому Тарас написав однойменну поему), “За гусара замовимо слово” (про гусара-остерця, який їхав до Києва разом із Шевченком і був свідком його арешту), “П'ять днів у Ніжині” і “Тарасова Масляна” (перебування у Ніжині та Чернігові), “Шкода того барвіночка...” (про кохання до нашої землячки Ликери), “Вічної пам'яті достойний князь...” (про Миколу Репніна, похованого біля Прилук), “Коли нема кого любить...” (про портрет княгині К. Кейкуатової), “Та-

ка твоя доле, Тарасе...” (про перебування у Седневі).

Крім видавничої діяльності, заплановано протягом року провести зустрічі-бесіди про Великого Кобзаря з учнями навчальних закладів, студентами, читачами бібліотек.

Олена КОНЕЧНА,
голова Чернігівської обласної організації НСПУ

Виставка “Кобзарів”

У Чернігівському літературно-меморіальному музеї-заповіднику М. Коцюбинського відкрито виставку творів Т. Шевченка різних років. Експонується 29 видань, найстарше з яких датоване 1876 роком (з фондів музею).

Для виставки люб'язно надали книги письменники Дмитро Іванов, Михась Ткач, Сергій Павленко, Володимир Сапон, Олена Конечна, Ганна Арсеніч-Баран, педагоги Ольга Гребницька, Тамара Андрійчук, народний художник України Володимир Ємець, заслужений лікар України, активний просвітянин Сергій Богдан, журналістка Любов Боднарук, музейний працівник Ольга Єрмоленко. Виставку прикрашає роботи Шевченкіани народного художника України Анатолія Шкурка.

На відкритті виставки Сергій Богдан поділився спогадами, як він малим хлопчиком під час війни читав “Кобзар” сільським жінкам довгими зимовими вечорами. У виконанні театральної студії “Слово” школи № 20 прозвучали поезії Т. Шевченка.

Вл. інф.

Державне свято національного відродження України

Микола РЯБИЙ,
письменник, м. Вінниця

Ця ініціатива, підтримана загальними зборами Вінницької обласної організації Національної спілки письменників — президентським указом надати дню народження Тараса Григоровича Шевченка статус **Державного Свята Національного Відродження України**.

Ця висока й шляхетна ідея вже давно витає під синім небом, на золотій нашій землі. Найсвітліші уми України, найсамовідданіші та найвідважніші борці за волю та добро, справедливість, а не “квасні” патріоти, а одночасно з ними широкі верстви української людності палко мріяли про ту щасливу добу, коли українські міста й села, всі заклади й установи щовесни відзначатимуть День народження Тараса Григоровича Шевченка, чий подарований людям “Кобзар” перегордив шлях тотальній русифікації, возвеличив рабів німих, пробудив національний дух, як **Державне Свято Національного Відродження України**, моральної сили нового світогляду, української мови — як мови нової людської гідності. Така доба настала 1 грудня року Божого 1991-го. То чи не пора втілити в життя ту високу й шляхетну мету, цю давню заповітну мрію?

На жаль, ця ініціатива досі не знайшла відгуку в серцях “батьків нації”, бо, очевидно, не було на те слушної нагоди.

Нині, коли готуємось урочисто відзначити 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка, слушнішої нагоди реалізувати цей проект годі й придумати. Здійснити високий державницький акт на 23-му році Державної Незалежності України і на 200-му році від дня народження Кобзаря.

Я, український письменник, котрий восьмий десяток трепетно береже Кобзареве ім'я у своєму серці, пропоную:

— Президентським указом однині й навіки вічні надати дню народження Тараса Григоровича Шевченка, нашого Апостола правди й свободи, нашого Богом даного на всі часи духовного Вождя, статус **Державного Свята Національного Відродження України**.

Цей державницький акт піднесе в очах світової громадськості авторитет України як цивілізованої держави, яка глибоко поважає — всупереч банальній фразі — своїх пророків. Прагне жити за їхніми безсмертними заповідями, шанує пам'ять нашого національного символу, Апостола Правди і Свободи. Нехай же звершиться Господня воля!

Василь ГАЛАЙБА,
києвознавець

А шовіністи завжди «проти»

Гідно відзначити 100-літній ювілей від дня народження Тараса Шевченка, що припадав на 25 лютого (за старим стилем), заздалегідь готувалися і прогресивна громадськість Києва, і його офіційні кола. Останні не заперечували проти того, щоб, “закривши очі на нього, як на нерозумного, грубого, невідомого й некультурного революціонера, нікчемного політика”, вшанувати його пам’ять винятково як “обдарованого поета, який написав прекрасні вірші на малоросійському простонаріччі”.

Для цього при міській думі було створено спеціальну комісію на чолі з гласним Ярошевським, яка розробила досить насичену програму майбутніх урочистостей, що передбачала проведення наступних заходів:

1) 25 лютого вранці — панахиди у Софійському соборі, увечері — урочисте засідання в приміщенні купецького зібрання (нині філармонія);

2) 26 лютого вдень — урочисте освячення місця, відведеного міською управою на Караваївській (нині Льва Толстого) площі для встановлення на ньому пам’ятника поетові, увечері — урочистий концерт у міському театрі (нині Національна опера) силами артистів опери та хору у складі 300 співаків під управлінням Кошиця;

3) перейменування нижньої частини (від Караваївської площі) вулиці Великої Васильківської у вулицю Шевченківську;

4) розсилання запрошень на участь у майбутньому святі всім літературно-науковим товариствам Росії, а також низці міст і земств.

На ці заходи місцева влада виділила значні на ті часи кошти — 55 тисяч рублів.

Але ретельний перегляд київської періодици того часу дав змогу виявити ще й інші подробиці цієї події. Панічний жах оволодів тоді царськими мововладцями у Петербурзі та їхніми місцевими підспівувачами перед масовими проявами пробудження національної самосвідомості українців. Охрестивши його “українським движением”, вони все робили для того, аби якщо не знищити остаточно, то максимум загальмувати його подальший розвиток, принизити гідність українців, на вічні часи залишивши їх малоросами, посіяти і закріпити серед мас обивателів недовіру і зневагу до всього українського.

Так, наприклад, рада “Київського союзу російського народу” звернулася до київського мітрополита Флавіана з клопотанням про заборону місцевому духовенству брати будь-яку участь в урочистостях, які “збираються влаштувати мазепинці заклятому ненависникові та неславі наших священних устоїв”. Попечитель Київського навчального округу розіслав начальникам середніх навчальних закладів і директорам народних училищ цього округу циркуляр, де не схвалювалося проведення в дні ювілею таких заходів: організація в міських і земських училищах роздачі учням “Малого Кобзаря”, біографії та портретів “невіруючого” поета, проведення публічних актів із виступами та читаннями його віршів, а також проведення в театрах урочистих зборів із залученням на них учнів. “Слід мати на увазі, — підкреслювалося в ньому, — що місцеве наріччя російської мови, на якому писав Шевченко, не служить ні зняттям, ні предметом викладання в російській школі, а його життя, особистість і творчість не містять у собі матеріалу, який відповідав би її задачам і міг бути з користю введений у курс шкільної освіти”.

На початку лютого 1914 року в Києві стало відомо про намір цен-

тральних властей Росії заборонити будь-які заходи публічного характеру з ушанування пам’яті Тараса Шевченка, зокрема й урочистості, пов’язані із закладкою йому пам’ятника. “Уряд заборонив вшановувати не поета, а певний суспільний символ”, — так пояснювали цю акцію місцеві можновладці, і їхні дії не заборилися.

Насамперед це торкнулося друкованого слова. Так, напере-

ра Трепова змушена була скласти свої повноваження думська комісія, так і не приступивши до виконання наміченої програми. Постанову міської думи про перейменування вулиці передано на розгляд губернського присутствія, де її доля була вирішена негативно.

У відповідь на цю заборону в місті терміново скликається коаліційна рада вишів Києва (уні-

верситетського, політехнічного, комерційного та Вищих жіночих курсів), учасники якої призначили на 25 лютого активний виступ студентів та учнівської молоді з одночасним проведенням у всіх вишах страйку. Міська ж влада для забезпечення порядку в навчальних закладах і на вулицях міста залучила пішу і кінну поліцію, козаків, стражників із повітової поліції та окремі піхотні частини.

Події в місті почали розвиватись уже 24 лютого, напередодні ювілею. У згаданих закладах було розповсюджено листівки, написані кількома мовами, зокрема й українською, із закликом до страйку. Водночас група членів монархічної організації “Двуглавий орел” на чолі зі студентом Голубевим безборонно пройшла із співом молитов і “патріотичних” пісень по Хрещатику, Думській площі і Софійській вулиці до пам’ятника Богдану Хмельницькому, де було виголошено промови антиукраїнської спрямованості та виконано “народний” гімн “Боже, царя храни”.

Уранці 25 лютого в усі виші й деякі садиби ввели наряди кінної та пішої поліції. Тільки незначна кількість студентів прибула на заняття, інші ж, після проведення на місцях мітингів, об 11 годині зі співом революційних пісень рушили до Воло-

Козаки і кінні стражники розганяють демонстрантів на розі вул. Фундуклеївської і Хрещатика під час святкування 100-річчя від Дня народження Т. Г. Шевченка. ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, од. зб. 4-10375

додні шевченківського ювілею 23 лютого Тимчасовий комітет у справах книгодрукування конфіскував у палітурній майстерні Скибіна, що на Фундуклеївській (нині Богдана Хмельницького), 30 та в 3-й палітурній артілі, що розміщувалася на Бібиковському (нині Тараса Шевченка) бульварі, 2, десять тисяч примірників його “Кобзаря”, видрукованого за редакцією В. Доманицького українською мовою у друкарні Гросмана на вулиці Володимирській, 48. Водночас київська судова палата залишила без задоволення клопотання, порушене присяжним повіреним М. З. Шишком про зняття нею арешту з українського декламатора “Розвага”, незважаючи на те, що видавця цього збірника Самоненка ця ж палата на той час уже виправдала, а проти його упорядника Коваленка справа теж була припинена згідно з царським маніфестом від 21.02.1913 року. Натомість у Петербурзі виходить друком книга якогось Реннікова “Самостийные украинцы”, з фейлетонами, у яких автор “до тепло висміював уродливі форми “українського движения”, чим викликав значний інтерес читачів до цієї книги”.

За розпорядженням начальника Південно-Західного краю, київського генерал-губернато-

вулицях Києва. Цього дня було затримано і доставлено в поліцейські дільниці 60 осіб.

У самому розпалі ювілейних “урочистостей”, 25 лютого увечері, в залі комерційного зібрання на вулиці Хрещатик, 1, відбулися скликані кількома місцевими монархічними партіями збори, присвячені вшануванню пам’яті “борців за воз’єднання Малоросії з єдиною і неділимою Росією”. Архімандрити Братського і Михайлівського монастирів о. Прохор та о. Митрофан відправили панахиди по гетьманові Б. Хмельницькому, наказному атаманові В. Кочубею, полковникові І. Іскрі та інших, які “наклали своїми головами у боротьбі за приєднання Малоросії до Великої Росії”, потім учасники слухали доповіді, в яких давалася оцінка політичній ситуації, що склалася напередодні і під час шевченківського ювілею та лунали заклики до “російських людей розпочати боротьбу з українцями”.

Трохи оговтавшись від бурхливих подій, які супроводжували “шевченківські дні” у Києві, місцеві шовіністи поспішили оприлюднити такий собі документ під назвою: “Рішучі заходи щодо відвернення мазепинської небезпеки”. У ньому від київського обивателя вимагалось:

1. Бути дуже обережним у питанні, кого слід вважати мазепинцями, тобто зрадниками Вітчизни.

2. Любовно і старанно вивчати історію і сучасний стан свого краю з тим, щоб бути завжди готовим дати рішучу відсіч “українським поплзновениям”.

3. Твердо пам’ятати, що українського народу ніколи не було і що народ цей завжди, в усі часи називав себе “руським”.

4. Твердо пам’ятати, що народна говірка, якою користується південна Русь (тобто Україна), простонаріччя і вона не спроможна замінити собою культурну книжну мову.

5. Твердо пам’ятати, що українська мова — це вигадка Михайла Грушевського і К°, витворена ними з галицького простонаріччя шляхом його спотворення на польський лад та введення в неї величезної кількості незрозумілих і незручних слів.

6. Твердо пам’ятати, що ця мова “южно-руськом” (тобто українськом) народів є незрозуміла, противна і шкідлива, є заслоном від загальноросійської мови, а тому до запровадження і цього ламаного галицького жаргону в “южно-руських” школах слід ставитись не інакше, як до злочину. В усіх інших випадках, радять автори цього опусу, потрібно поводитись згідно з законами. Якщо українці виступатимуть із промовами, які матимуть характер державної зради, то будуть переслідувані і засуджені як карні злочинці.

Наступного дня застрайкували робітники Південно-Російського заводу (нині “Ленінська кузня”). У подвір’ї свого підприємства вони співали “Вічну пам’ять”, але їх розігнали козаки. А студенти зібралися біля костюлу св. Миколая на Великій Васильківській вулиці. Після відмови католицького духовенства відслужити месу по Шевченкові, вони вирушили зі співом “Вічної пам’яті” до центру міста. Біля Троїцького народного дому (нині театр оперети) їх зустріли козаки і за допомогою городових розігнали. Сутічки між студентами і поліцією відбулися також біля міського театру, на вулиці Фундуклеївській та в інших місцях, було затримано й доправлено до поліцейських дільниць 27 осіб.

Завершився день хуліганською акцією групи студентів із “Двуглавого орла” і гімназистів на чолі з Голубевим: близько півночі молодиків увечері розбили 13 вітрин єврейських магазинів у семи будинках по вулиці Олександрівській (нині вулиця Сагайдачного).

Остання подія “Шевченківських днів” у Києві відбулася 27 лютого. Натовп, яким верховодив Голубев, проходячи вулицею Володимирською, біля міського театру демонстративно спалив портрет Тараса Шевченка.

Підсумовуючи київські “Шевченківські дні”, лицемірні писакки з великодержавницьким мисленням не зупинилися навіть перед спотворенням світогляду великого мислителя і тієї ідеї незалежності України, яку він сповідував упродовж усього життя. Якби, мовляв, поет воскрес із мертвих і побачив усе те, що “витворюють мазепинці” в його ім’я, то він відрікся б від них, як свого часу Маркс відрікся від марксистів... Ось така “ювілейна облога від шовіністів” нам, нащадкам Кобзаря, ще раз засвідчує його силу і славу.

Микола ПШЕНИЧНИЙ,
член НСПУ, просвітянин

“Сталинець” знищив одноосібні межі!

Правду невеселу говорив Павло Тичина у вступному слові на Шевченківському пленумі Спілки письменників СРСР 4 травня 1939 року в місті Києві:

— Ім'я Шевченка, як заклик, звучить у документі соціалістичного змагання колгоспників... Іменем Шевченка названо в нас МТС, окремі цехи на заводах, школи, майдани, театри...

Хоч як прикро, але нашим святим генієм тільки прикривалися власть імуші, щоб “своє робить”. Зокрема, як наживку при ловленні легковірних селян на гачок колективного господарювання, часто-густо теж використовували Кобзареве ім'я.

— Трактор “Сталинець” переорав і знищив одноосібні межі на полях України... — підкреслював той же П. Тичина, виступаючи на відкритті Державного Шевченківського музею у Києві 24 квітня 1949 року. В західній Україні це нищення шойно розпочиналося (в моїй рідній Молодаві — теж).

Якщо згодом чи не в кожному районі стало по одному колгоспові імені Шевченка, то в найперші роки непримиренної боротьби з “куркулями” ситуація була дещо інша. Про це переконливо свідчать документи архівних фондосховищ. Публікую. Коментую. Правопис оригіналів зберігаю.

Статистика і факти — вперта річ

Отож фонд Р-189, опис 3, одиниця зберігання 69, сторінка 1: на 1 січня 1949 року в селах моєї рідної Дубенщини нараховувалося 10557 дворів, а колгоспів добровільно-примусово організовано 45 (це лише 1605 дворів); відсоток колективізації становив 15,2 %. Нове більшовицьке господарювання на селі помалу набирало оберті.

Гортаю поживклі звіти, озглавлені російською мовою: “Годовые отчеты колхозов Дубновского района за 1948 год” (ф. Р-189, оп. 3, од. зб. 11). Перепрошую за дещо одноманітну, трохи

Святим іменем прикривалися

Тридцять років тому я почав активно вивчати, досліджувати, багато в чому відкривати по-новому майже півтисячолітню минувшину рідного села — Молодава Дубенського району на Рівненщині. Позаяк доволі “білою плямою” залишалося й насильницьке започаткування колгоспного руху. Пригадую, як удома мій тато, Іван Федорович, говорив одне, а офіційна пропаганда — твердила-базікала-теревенила інше. Тож вирішив попрацювати в архівах. Але...

Оригінали первинних документів були тоді за сімома замками в Рівненському обласному партархіві, куди простим смертним — зась! Використовуючи службове становище (я першої половини вісімдесятих років минулого століття працював штатним кореспондентом дубенської міськрайонки “Червона зірка” і вже був членом Спілки журналістів СРСР), офіційно-письмово звернувся до першого секретаря міськкому компартії М. І. Гонтаря, аби дав мені рекомендаційного листа. Мовляв, готую серію матеріалів даної тематики для газети.

Вельми неохоче, після довгих розпитувань, уточнень, він підписав на офіційному бланку необхідну цидулку. Ось таким чином я віднайшов те, що й досі зберігається в домашніх шухлядах. Проте вважаю: такі речі необхідні оприлюднювати, бо тодішній редактор Г. І. Пінчук категорично відмовився все це опублікувати. Чому? Відповідь — нижче...

навіть нуднувату, статистику, але потерпімо, гаразд? Для допитливого читача і для встановлення історичної істини це неабияк потрібно. Неспростовні факти — річ вперта.

Сторінка перша: колгосп ім. Шевченка (с. Михайлівка, сільрада Дядьковичі), всього в артілі 24 двори, вони стали колгоспними 1948-го. У них осіб різного віку (не враховуючи членів сім'ї, які поза колгоспом) — 80.

Значить, ця кількість, тобто 24 двори, є далеко не абсолютною. Траплялося, що половини родини загівували, а половина — не писала заяв, незважаючи навіть на те, що це начебто благословлялося... самим Тарасом Шевченком.

Ось ще одна цифра — поділімо отих 80 обдурених, одурманених, заляканих на 24. Виходить — 3,3 селян із кожного двору. Коли мати на увазі, що пенсіонерів юридично ще не існувало і примусові заяви нерідко подавали, ставлячи хрестики замість підписів, і пристарілі; коли не забувати, що до колгоспів заганяли із 16-річного віку (див. про це далі архівні дані); коли згадаємо, що тогочасні сім'ї не були такими кучими, як тепер, а часом в одному дворі мешкали дві-три родини, — то тих, котрі “знаходилися поза колгоспом”, ще нараховувалося багато.

Сторінка 91: колгосп ім.

Шевченка (с. Здовбиця, сільрада Гірники). 40 дворів, усупільнені 1948 року, — 118 колгоспників. Поділімо знову: 118 на 40. Дорівнює — 2,95 осіб. Ще менше, аніж у попередньому випадку. Інформація для роздумів...

Натомість Шевченка — з'явився Сталін!

На сторінках 161—170 йдеться про колгосп ім. Шевченка (с. Молодово-1, сільрада Молодовська). 35 дворів — 111 колгоспників. Працездатних чоловіків (від 16 до 60 років) — 24; жінок (16—55 років) — 27; пристарілих і непрацездатних від 16-ти і старших — 9. Примітка уточнює, що колгосп створений у червні 1948-го, коли люди обсялися-обсадилися. Напівсилою відібрали не тільки землю, реманент, худобу, птицю, а й те, що зеленіло, врожайлося на рідній, проте вже не своїй, ниві.

Як господарювалося “новим” молодавцям? Була 1-ша бригада — 32 рядових “кріпосних”, 2 привілейовані конюхи та 8 іздових. Посівної площі, закріпленої за ланками, 40 га. Садок (яблуні та груші) — 25 соток. Врожайність із кожного гектара: пшениця озима — 8 ц, жито — 9,9 ц, ячмінь — 6,6 ц, овес — 8,4 ц. На культурні потреби витрачено 28 рублів — придбання літератури і передплату га-

зет. Згідно з державним актом, за колгоспом закріплено землі навично (?) — 94,7 га, зокрема орної — 89,4 га.

Навічно?.. Ні! 15 листопада 1950 року цей колгосп ім. Шевченка припинить існування, а з'явиться “70-річчя Сталіна” (Молодово-1, Молодово-2, Молодово-3). Мине не так багато років, і молодавську кому-ну ліквідують, об'єднавши з мирогащанським радгоспом. Промайнуть ще кілька десятиліть, і молодавцям знову виділятимуть землю (хоч і не стільки, як хотілося б; хоч і не завше там, де просили).

Повернімося до архіву. Головою колгоспу імені Шевченка в Молодові-1 був Степан Матвійович Пахольчук (освіта початкова!), рахівником-бухгалтером — Іван Єфимович Воробійов (освіта взагалі не вказана)...

Із колгоспів навіть відраховували...

Наступного року форсованими темпами організували ще кілька артілей, над конторами яких уповноважені з району й зі східних областей України прибили нашвидкуруч зіплені вивіски, де напівграмотними почерками вивели Кобзареве ім'я.

Фонд Р-189, оп. 3, од. зб. 35: звіти колгоспів — уже Дубнівського району — за 1949-й. Сторінка перша: ім. Шевченка (с. Бортниці). Вступило 32

двори — 107 людей. Сторінка 252: ім. Шевченка (с. Крилов). 18 дворів, написали заяви про вступ — 81, а відрховано з колгоспу — 3 двори. Цікаво! Виявляється, траплялося й таке. Чимось не вгодили сталінській владі. Наявного ж населення — 203 чоловіків і жінок. Уже не вперше Тараса Шевченка підступно використали, як ширму, аби відгороджуватися від правди й чинити антишевченківські справи.

“Людей у ярма запрягли...”

Під час утворення першого колгоспу на Черкащині, на батьківщині Кобзаря, 1929 року голова ЦВК України Г. І. Петровський прорік із трибуни:

— Нехай цей день стане початком перевороту в житті шевченківських селян...

Став. Початком перевороту. Як найменували? Ну, звісно! Іменем Тараса Григоровича. Одноголосно. “Всеукраїнський староста” не помилився: справді почався переворот у долях усіх селян України. 1933 рік, коли слова Великого Кобзаря бодем озвалися і до мертвих, і до живих, і до ненароджених земляків: “А голод стогне на селі. // І стогне він, стогне по всій Україні... // Тисячами гинуть // Голодні люди...”.

Скажете: то було колись, за царя? А за Сталіна — гинули мільйони. “І не в однім отім селі, // А скрізь по славній Україні // Людей у ярма запрягли...”.

Із Тараса Шевченка більшовики намагалися зробили культ, вони брали його собі в помічники, коли руйнували храми, а хіба Поет просив про це? Із Тарасового Слова намагалися зламати такого собі мечі і щита, борючись з українським буржуазним націоналізмом, — та не вийшло!

Неопалима Шевченкова Зоря обернулася проти них самих, “фарисей і брехунів”. Як писав Улас Самчук: так було, так є і так буде...

Тетяна БІДЗІЛЯ,
м. Бережани, Тернопільська обл.

У Бережанах із 8 по 16 березня працюватиме колективна радіостанція UR4BYU станції юних техніків (СЮТ). Позивний сигнал радіостанції — EM200BT.

За словами керівника колективної радіостанції Бережан-

Популяризують радіоаматори

ської СЮТ, члена громадського комітету з реалізації проекту “200 кроків до Тараса Шевченка” Ігоря Грицишина, їхня організація — єдина серед таких радіостанцій області, задіяна у

Всеукраїнській акції до 200-річчя славного Кобзаря, яка представлятиме Тернопілля й Бережани зокрема в інформаційному просторі. Бережанські радіоаматори планують встановити до 4 тис. радіозв'язків із кореспондентами України та світу, і таким чином донести Шевченкове слово до людей різних країн. Також надрукують і розішлють спеціальні GSL-картки з відповідним текстом на тему Шевченкіани.

Серед радіоаматорів Бережанщини, переважно школярів та молоді, задіяних у проекті, є нова радіоаматорська сім'я Мізюків із Лапшина. Уже багато років натхненником радіолюбительської справи є священник о. Василь Мізюк — щирий патріот України, надзвичайно творча, неординарна людина.

Радіоаматори нині мають можливість займатись улюбленою справою й за допомогою цифрових технологій: недавно для потреб СЮТ спонсори (рухівці) передали комп'ютер і принтер. Це допоможе радіо-

любителям і їхнім наставникам у навчальному процесі, сприятиме успішній участі колективної радіостанції у заходах із нагоди 200-ліття від дня народження нашого видатного Пророка-Кобзаря.

Святий Патріарх Тарасій — постать церковної історії

Тарас ЛЕХМАН, журналіст

Коли царгородський патріарх Павло III через погрози фізичної розправи, висловлені царем Левом IV, підписав єретичний акт про невизнання святих ікон, зрікся патріаршого престолу й 781 року смиренно закінчив своє життя у монастирі, його наступником, за порадою самого ж Павла III, одноголосно обрали писаря молодого царя Костянтина I його матері Ірини — Тарасія (Тараса).

Тарасій, який походив зі старовинної християнської родини царгородських вельмож, спочатку протиставився такому обранню, бо вважав, що патріархом повинен бути обраний священник, духовна осо-

Що не кажіть, але батьки Шевченка не випадково назвали свого сина Тарасом. Народився він 9 березня, у переддень вшанування, за церковним календарем, Святого патріарха Тарасія, а спочив у Бозі наш Кобзар 10 березня, у день успішного свого небесного покровителя. Отож насамперед кілька слів про Святого Тарасія.

ба, а не світська. Та все ж змирився з волею інших, однак при цьому наполіг: таке рішення має бути підтверджене Вселенським Собором.

У часі вибору Святого Тарасія (звісно, він був канонізований Церквою після своєї смерті) патріархом іконоборча війна вже йшла на спад. Бо цариця Ірина, яка керувала державою замість свого десятилітнього сина Костянтина IV (до речі, той згодом завдав чимало

хлопотів патріарху Тарасію), була правдивою християнкою, своїм впливом намагалася зупинити переслідування священників, монахів і вірних за вшанування святих ікон.

Собор мав відбутися 786 року. Коли ж зібралися всі єпископи, іконоборці підбурили військо до бунту, що загрожувало учасникам Собору вірною смертю. За бажанням цариці Ірини проведення Собору відклали на наступний рік. Тоді всі 360 єпископів підтвердили патріарші повноваження Тарасія й визнали за необхідне вшановувати святі ікони. Це був Сьомий Вселенський Собор. Послушним соборним постановам, патріарх Тарасій ретельно потрудився над їх впровадженням.

Сам він вів аскетичне життя, їв обмаль, багато молився, жорстко ставився до тих (зокрема духовенства), хто порушував принципи християнської моралі. Зневажав царя Костянтина IV за його постійні подружні зради, невірність і безглузде втручання у справи Церкви, викликавши ненависть і самого царя, і вельмож, і багатьох представників духовенства, наприклад, за критику останніх щодо їхнього розкішного життя, чревоугодництва, грошолюбства, пихатість, марнослов'я, а головне — втрату духовності.

Вороги постійно зводили на патріарха Тарасія наклепи, а то й жадали відвертої помсти за сказану правду. Тоді йому було непереливки, але Бог оберігав Тарасія... Тільки за часів правління царя Никифора, який прийшов, аби врятувати державу й християнську віру, Святий Тарасій зміг вести спокійне життя, словна віддався духовним справам, а не політичним інтригам.

Микола Стратілат. Гравюра “Святий Тарасій”

Помер Святий Тарасій 806 року на 22-му році патріаршого служіння. Його поховали у монастирі над Босфором. Цю обитель він сам же і збудував. Гріб Святого Тарасія Господь прославив численними дивами зцілення хворих.

Загалом цей патріарх відзначався непокірною влачею, бунтівним характером. Та й ім'я “Тарас” у перекладі з грецької — “бунтар”, “непокірний”.

Ось тут знову повернемося до постаті Тараса Шевченка. Духом бунтарства, непокори, непримиренності щодо фальші, жорстокості, несправедливості, здирицтва був сповнений його характер, як і творчість нашого Кобзаря. І цьому годі заперечити! Чи закономірно таке?.. Не вдаюся в астрологію та ворожіння на іменах, бо ставлюся до цього скептично, та все ж — поміркуймо...

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2014

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617

на 1 місяць 10 грн на півроку 57 грн 15 коп.
на 3 місяці 29 грн 40 коп. на рік 113 грн 10 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

Євген БУКЕТ

279-39-55

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики

Петро АНТОНЕНКО

279-49-47

Відділ просвітнянської роботи

Надія КИР'ЯН

270-55-57

Відділ культури

Микола ЦИМБАЛЮК

279-49-47

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

278-63-69

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

278-63-69

Черговий редактор

Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Загальний наклад у березні — 15 400

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

9 (749), 6–12 березня 2014

Мені однаково ти будеш
Я жити в Україні ти ти.
Ти отже згадаєш ти забудеш
Мене в снігу нагулявши
Однаково символічно мені.
Взв'явши вийти з мого життя,
И не оплаканий своїми
Взв'явши плечу у мру
И все в собою забери
Мого сліду неможливо
На нашій славі України
На нашій не своїй землі.
И не пом'яне бачко в синах
Не скаже сина в мові
Мови вину з України
Цього замучили колись.
Мені однаково ти будеш
Мой сина молитися ти ти...
Та не однаково мені
Як України в мене мови
Припади лукави в огні
И окриде націю збудить,
Вона однаково мені.

М. Шевченко

Фотоколлаж Євгена Букета

Війну з Росією виграє Шевченко

“Москаль любить жартуючи”, а ненавидить до безуму: в передшевченківські дні Росія розпочала війну проти України. Президент Путін, знехтувавши міжнародними законами, підняв російські збройні сили проти суверенітету, територіальної недоторканості та політичної незалежності України. Лукаві посилення на захист від націоналістичних утисків російськомовного населення та росіян (їхню чисельність російські ЗМІ нині примножили до 15 млн) та хаос в Україні не приспали уваги міжнародної спільноти — чітка позиція ЄС, ООН, США нині дають надію, що російській окупації Криму та колотнечі, спровокованій сусідами у південних і східних областях (Донецьк, Луганськ, Одеса, Харків) буде покладено край. Україна сама здатна вирішити власні проблеми, принаймні без підступного північного сусіда, чий імперський амбіції ніколи не сприяли утвердженню української самостійності.

Очевидно, що багатьох із нас путінське віроломство застало зненацька — він неоднораз оспівдувався в особливому ставленні до українців, навіть цитував щось із “Кобзаря”... Намагався пристосовувати правдиве Тарасове слово до своєї брехні, неситості, намагався спершу просунути, а потім утримати в президентському кріслі Януковича, який слідом за своїм васалом щось повторював про єдиний народ і братські почуття. Ні перший, ні другий не могли збагнути, що на генетич-

ному рівні у кожному з непохожених українців живе істинна правда: “Як Січ руйнували, / Як москалі сребро, злато / І свічі забрали / У Покрови. / ... Як цариця по Києву / З Нечосом ходила / І Межигорського Спаса Вночі запалила. / І по Дніпру у золотій / Галері гуляла, / На пожар той поглядала, / Нишком усміхалась. / І як степи запорозькі / Німоті ділила. / Та бахурям і байстрюкам / Люд закріпостила”.

Із тих часів, часів Другої, у кожній російській владі, коли доходить до “українського питання” оживає хворобливе параноїдальне переконання, що українці — вічні кріпаки Росії. Звідси й небажання визнати нас окремим народом, незалежною державою, звідси й путінське бажання намотати на траки бронетранспортерів тих, хто стояв на Майданах і хто їх підтримував, звідси його кайно-ва лють і наміри витворити з Криму та України вогнище, у якому згорить історичний вибір українців, мир і спокій громадян, представниками якого б народу вони не були. Так із волі Путіна вже сталося на Кавказі, таку долю готував він українському народові.

Хотілося б вірити, що російська війна проти України закінчиться без вибухів і крові, що Путін, зрозумівши, що бліцкрига не вийшло, забере геть із нашої землі, притлумивши свою зненависть і апетити “Чи нема країни, / Щоб загарбать і з собою / Взять у домовину”.

Але так не буде. Виучень ФСБ Путін не з

тих, хто, вирушаючи на війну, оголошує: “Іду на Ви”. Попереду війська він послав в Україну тисячі провокаторів-тітушок, які були помічені на Майданах, послав і тих, що стріляли в чеченців і грузин (чи не один із них застрелив Сергія Нігояна, зреагувавши на його яскравий кавказький лик?), змобілізував усіх, похолоданих і прикуплених “землячків із цинковими гудзиками”, активізував навіть глибоко хворих людей і дав їм дорогу на російській телеканалі, — чого варті розповіді склеротичних бабусь на РТР, що, кусаючи тремтячі пальці, розповідають про “бандерлагі” і націоналістів, які “робили обшуки в дитячих ранцях, вилучаючи російські книжки” в Севастополі. Війська підуть, а ці люди залишаться. Одними мають зайнятися СБУ та Генпрокуратура, іншими — психологи та психіатри, але найбільше — ми самі. Бо ми маємо нарешті жити так, як велить совість і Тарасове слово. Слово, яке давно не звучить у Росії — хіба видали до 200-ліття твори Шевченка, бодай ті, що написані російською? Зібрали всі переклади всіх часів? Не чути про це. Натомість, чуюмо докори у відсутності вдячності та слов'янського “родства”, якими просякнутий наш — не наш інформаційний простір, давно вже окупований Росією, сповнений зневагою до українства та українськості. Особливо гидко дивитися на людей, що, підкреслюючи своє “родство” з українцями, тут же називає

бесну Сотню “бандеровськими недобитками”...

Шевченківські дні. Війна триває. Українці, не забуваймо про нашу зброю, якої не має жодна з найсильніших армій світу! Зветься “Кобзар”, їй більше, ніж 150 років. Українські вояки носять її на серці. Вона не дала спадлючитись і змізерніти їхньому бойовому духові ні в Першу, ні в Другу світові. Проникла в усі куточки світу, де — з волі чи з неволі — засіялися українці. Вона партизанить у путінському тилу, вибухаючи протистоянням диктатору в крові тих, хто признається до свого роду і народу, голосна й правдива, “як Господа Слово”.

Двісті років тому народився Тарас Шевченко — Поет, Пророк, Мислитель, Художник, Солдат. Вирвався з полону Московщини і повернувся на отчу землю, яку любив і любить вселенською, Господньою любов'ю. Став серцем України, оживив “народ отой убитий...” Кожне його слово нинішньої опаленої Майданом і війною весни проростає волею і спротивом, бо “Такого ще не творилось / В нас на Україні”, бо хочуть знищити нашу віру, мову, народ, історію, “захищаючи” Україну від українців, маючи нас за “рабів незрячих”, яких заведе “якраз на смітничок Миколи” сучасний фельдфебель, Сарданапал...

Ні, не буде Україна вдруге розрита моголою: дух П. Конашевича-Сагайдачного та Івана Виговського говорить у козаках, що готові стати до зброї на захист Шевченкової України, який “Благовістив їм слово нове, Любів, і правду, і добро, Добро найкраще на світі, Та братолюбів” — свободу. Шевченко воскресає в кожному з нас і переможе. Амінь.

Олег ТЯГНИБОК: «Кожен українець має бути готовий до загальної мобілізації, аби в будь-який момент стати на захист Української держави»

2 березня 2014 року на екстреному закритому засіданні Верховна Рада ухвалила низку важливих рішень із приводу агресії Російської Федерації щодо суверенної Української держави. Усі рішення затверджені конституційним голосуванням — більше 300 голосів. Серед затверджених документів — постанова про звернення ВР України до парламентарів держав-гарантів безпеки України та міжнародних організацій, постанова про підтримку Збройних сил та інших військових формувань України, постанова щодо недопустимості військового втручання у внутрішні справи Української держави.

Лідер українських націоналістів наголосив, що впродовж останніх десятиліть Росія веде цілеспрямовану інформаційну, енергетичну, економічну, гуманітарну війну проти України. Очевидно, що нищення українського війська — це ще одна ланка війни проти України з боку Кремля.

“Зважаючи на фактичний початок російської інтервенції в Україну, парламент ухвалив постанову про підтримку Збройних сил та інших військових формувань України, а також надання з державного бюджету необхідного фінансування для Збройних сил. Зараз Росія фактично у програві. Перемога Майдану — свідчення цьому. І

саме Майдану Кремль боїться найбільше. Брязкання зброєю — останній чинник, який залишився у руках Москви. З іншого боку зрозуміло, що Росія зараз визнає лише чинник сили і веде переговори лише із сильними, а слабких дотискає.

Зараз Збройні сили приводять до стану найвищої бойової готовності. Розуміємо, що сценарій, який Росія хоче зреалізувати в Україні, аналогічний грузинському. Бачимо, що постійно представники російських збройних сил свідомо провокують українців, аби вони брали зброю, але наразі, українці тримають позицію.

З іншого боку, українське суспільство має бути готове до будь-

яких можливих сценаріїв розвитку ситуації. Зараз у жодному разі не можна сіяти паніку серед людей, бо це — частина спланованої російської інформаційної війни. Зараз суспільство має довіряти чинній українській владі. Сьогодні наші основні кроки — залучення максимальної кількості міжнародних моніторингових груп в Україну, присутність у Криму парламентарів держав, які є гарантами нашої безпеки, фіксування дій, до яких вдаються війська РФ, задля подання у міжнародні суди”, — зазначив Олег Тягнибок.

Очільник ВО “Свобода” додав, що про воєнний і надзвичайний стан зараз не йдеться, однак українці мають бути готовими в будь-який момент до загальної мобілізації і захисту власної держави: “РНБО вчора ухвалила рішення не вводити воєнний стан, але маємо бути готовими у будь-який момент до такого заходу. Парламент працює безперервно, депутати перебуватимуть у столиці, аби в будь-який момент зібратися на засідання”.

Прес-служба Всеукраїнського об’єднання “Свобода”

«Господь про Україну не забуде!»

Ми, українці, щодня дякуємо Богові за те, що диктатура одного псевдоевропейського Тирана закінчена. Про те, що маємо нині в Україні, питаємо у людей, які розуміють, що діється у нашій державі, а головне — думають про завтрашній день країни, про її майбутнє.

Ігор Мриглод, академік НАН України, фізик:

— Ще кілька місяців тому ми жили в країні, яка мала всі ознаки диктатури. Нині в нас народилася народна влада. З одного боку, це — перемога, з іншого — нагромаджується Скорбота за Небесною Сотнею. Але з’явився шанс для нас, тому права на помилки тепер немає.

Чому так сталося, що за сучасною життя ми не задумувалися над тим, що мимохідь творили диктатора, який, дякувати Богу, вже повалений!

Тож що було? Повстав Майдан — не лише “Проти”, а й “За”. Проти диктатури й цинізму влади, проти фарисейства та брехні. За справедливий суд і праведний закон. Щоб гідно пошанувати пам’ять загиблих Героїв, маємо почати працювати заради творення нової держави. Це шлях, який відкриває перспективу для нової європейської України.

Величезна відповідальність лягає на політиків. Тож влада потребує довіри і постійного контролю. Грунт уже підготовлений. Земля щедро скроплена кров’ю. Сьогодні важливо максимально розвинути структури громадянського суспільства й забезпечити дієві механізми його впливу на владу. Необхідно переобрати парламент ще 2014 року, на конституційному рівні слід домогтися фіксації прав громад ефективніше впливати на владу на всіх рівнях. А винуватців злочинів покарати відповідно до законодавства.

Юрій ТУНИЦЯ, академік НАНУ:

— Україна сьогодні має великий шанс стати повноцінною, ефективною європейською державою. Попередня влада привела нашу країну до дефолту. Тож,

повторюю, Україна стане повноцінною країною за трьох умов.

Перша: якщо нова влада не набробить великих помилок. Зазначу, що не можна було чіпати закон про мови. До речі, він і так був мертвонароджений. Друга умова: належний контроль за діяльністю влади. Довіри нині, якщо чесно, нема ні до кого. Нині вперше я відчув, що джерелом влади є народ. Він тепер матеріалізувався — народ. І повинен контролювати владу. І третя умова: якщо країні-гаранти (за Будапештським меморандумом) долучаться серйозно і забезпечать територіальну цілісність, суверенітет і національну безпеку України. Країни-гаранти мають зробити конкретні кроки, щоб почати впливати на ситуацію. Тоді ми станемо повноцінною європейською країною. Народ наш золотий. І діти наші житимуть нормально.

Ярослав ГАРАСИМ, доктор філологічних наук, професор:

— Україна збудилася. В оголошеній війні проти власного народу бандитська верхівка використувала широкий арсенал: від холодної зброї кримінальних покидьків до брехливої пропагандистської риторики найвищих урядовців. Спочатку тоді ще чинний прем’єр-міністр Азаров назвав свідоме студентство провокаторами, а простір Майдану охрестив злочинними екстремістами. Міністерство культури спробувало змусити греко-католицьких вірян молитися лише з чиновницького дозволу й у спеціально відведених для цього місцях. Лаврські келії, призначені для покаєльних молитов вірян, використовували для обігріву “тітушок”. Керівники обласних адміністрацій та ор-

ганів внутрішніх справ ревно слухалися межигірського дуче та прислухалися до інформаційних нісенітниць. Амністовані незаконно злочинці об’єдналися з бійцями міліцейських спецпідрозділів для розправи над національно-свідомими громадянами. Перевдягнені російські снайпери розстрілювали ідейно загартовану молодь на барикадах Києва, калічили медиків і журналістів. Українські суди навіть не намагалися провести кримінального провадження щодо навмисних вбивств, незаконного розгону студентів, побиття мирних протестувальників, підпаду автомобілів, викрадення і залякування активістів...

Але все має свій кінець. Нині в Україні — народна влада. І побажаємо їй гідно стояти на вшануванні святого Заповіту нашого національного пророка Тараса Шевченка.

Петро ШКРАБ’ЮК, письменник, доктор історичних наук:

— Коли у Києві, Львові й інших містах завірували Майдани, я згадав пророцтво Андрея Шептицького, записане сучасниками перед відходом Великого Митрополита у вічність, тобто 1 листопада 1944 року:

“Україна увільниться зі свого упадку та стане державою могутньою, з’єднаною, величавою, яка буде дорівнювати другим високорозвинутим державам. Мир, добробут, щастя, висока культура, взаємна любов і згода будуть панувати в ній”.

Гадаю, це не просто підбадьорувальні слова, сказані в час повернення до Львова й всієї України безбожних червоних “визволителів”. Ієрарх УГКЦ чітко бачив картину майбутнього нашого краю, яку відкрив йому в останні миті перебування на Землі сам Господь.

Сподіватимемося, що Господь не забуде про Україну. І це буде Його віддяка нам, українцям!

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

Не пощастило нашому народу.
Дав Бог сусідів, ласих до нашесть.
Забрали все — і землю, і свободу.
Тепер забрати хочуть вже і честь.

Ліна Костенко

Крим проти російської окупації

2 березня 2014 року у Сімферополі біля пам’ятника Тарасові Шевченку члени Кримської організації Української народної партії разом із представниками інших патріотичних організацій взяли активну участь у мітингу проти війни, російської окупації та сепаратизму.

Звернення українських письменників у зв’язку з агресією Російської Федерації на територію України

Дорогий український народе!

Ми звертаємося в тяжкий час, коли путінський агресор підступно, незаконно, в порушення всіх міжнародних договорів і норм права, окупував частину території нашої Держави та зазіхає на її суверенітет і територіальну цілісність.

Майбутнє України, її демократичний і національний розвиток під загрозою. Нас намагаються загнати в отару безголосого населення збанкрутілої тоталітарної неоімперії, московський диктатор хоче знищити навіть прагнення українців до європейської перспективи. Сьогодні, як ніколи, кожен громадянин відчуває відповідальність за своє майбутнє та свого народу.

Українські письменники завжди були зі своїм народом. Не лише з пером, але й зі зброєю в руках боронили свій край від нацистського агресора під час Другої світової війни, виборювали вільну Україну в лавах УПА та першими піднімали прапор нашої Незалежності на початку 90-х років.

Сьогодні ми, літератори, також готові бути інформаційним спецназом і давати достойну відсіч тим кремлівським безумцям, які розпалюють багаття страшної війни у центрі Європи, які десятиліттями, грабуючи власний народ, намагаються розсварити його з сусідніми народами.

Слово Тараса Шевченка, у рік його 200-річчя, буде потужною зброєю проти брехливої пропаганди північного окупанта.

Переконані, що лише вільний український народ допоможе і російському народу звільнитися від божевільного диктатора.

У наших лавах чимало прекрасних російськомовних українських письменників, які стоять пліч-о-пліч із нами, люблять Україну і готові ціною свого життя боронити рідну землю.

Закликаємо до консолідації всього українського народу, незалежно від національності та мови, віросповідання. Ми всі — одна родина. В єдності наша сила.

Слово правди за нами.
Ми переможемо!

Слава Україні!
Героям слава!

Роман ІВАНІЧУК
Юрій МУШКЕТИК
Дмитро ПАВЛИЧКО
Юрій ЦЕРБАК
Павло МОВЧАН
Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ
Любов ГОЛОТА
Віктор БАРАНОВ
Юрій ДОРОШЕНКО

(Список залишаємо відкритим, щоб до нього міг долучитися кожен охочий)

Балаклава

1 березня 2014 року о 13.00 озброєний загін (близько 300 російських спецназівців) на 10 машинах намагався взяти під свій контроль українську прикордонну заставу в Балаклаві. Мешканці Балаклави стали живим щитом між українською прикордонною заставою та російськими військовими, вимагаючи не допустити кровопролиття. За оперативною інформацією прикордонників, із Севастопольської бухти до групи кораблів і катерів Морського загону, які по бойовій тривозі вийшли в територіальні води України, слідують три ракетних катери Чорноморського флоту Росії та ракетний крейсер “Москва”.

Ввечері 1 березня українські прикордонники повернули контроль над севастопольським загonom морської охорони, який намагалися захопити озброєні особи. Як зазначив голова прикордонного відомства Сергій Астахов, під час переговорів старший групи озброєних осіб заявив, що виконує наказ Міністерства оборони Росії про захоплення прикордонної військової частини. Спочатку цивільні особи занесли ворота, після чого проникли на територію прикордонного загону. Після них на військовій техніці на територію військової частини проникло 10 озброєних російських спецназівців. Після тривалих переговорів з українськими прикордонниками озброєні особи залишили територію частини.

Судак

1 березня о 9.00 30 озброєних осіб, ідентифікованих як військовослужбовці Збройних Сил Російської Федерації, проникли на територію дислокованої в місті Судак 727-ї окремої радіолокаційної роти тактичної групи “Крим” Повітряного командування “Південь” Повітряних Сил Збройних Сил України, “близько 20.30 того ж дня російські військові оголосили вимогу командуванню військової частини щодо здачі зброї та боеприпасів, погрожуючи у випадку відмови застосувати зброю. О 21.20 зброю завантажили на автомобіль і вивезли з військової частини”.

Переваляне

2 березня 2014 року в Перевальному (Сімферопольський район) російські військовослужбовці без розпізнавальних знаків заблокували українську військову частину української берегової оборони. Вони розмістилися по периметру території частини та заблокували КПП, вимагаючи від українців скласти зброю.

Реакція і дії України

Кораблі Державної прикордонної служби вийшли у море у стані повної бойової готовності. Лідер УДАРу Віталій Кличко звернувся до в. о. президента України Олександра Турчинова з вимогою терміново направити заяву до ООН про невідкладне скликання Ради Безпеки ООН у зв'язку з агресією Росії проти України. Він наполягає на терміновому скликанні й проведенні сесії Верховної Ради, щоб денонсувати Угоди про перебування Чорноморського флоту Росії в Криму. Віталій Кличко заявив: “Український парламент також має звернутися до керівників держав-гарантів безпеки України терміново виконати свої міжнародні зобов'язання згідно з Будапештським меморандумом. І зупинити агресію з боку Росії проти суверенної України. ВР має доручити Верховному головнокомандувачу оголосити повну мобілізацію у

Це — війна, це — окупація!

зв'язку з початком агресії проти України”.

Віталій Кличко також звернувся до української громади Росії з тим, аби вона висловила свій протест проти військової агресії РФ щодо України.

У розмові з Держсекретарем США Джоном Керрі в. о. президента України Олександр Турчинов повідомив, що Україна розцінює поведінку Росії як пряму агресію проти української держави. Олександр Турчинов наголосив:

“Україна — мирна держава, проте готова захищати свою територіальну цілісність і суверенітет, про що готує відповідне рішення Рада національної безпеки та оборони”.

Кілька сотень людей пікетують посольство Російської Федерації у Києві з вимогою скасувати введення в Україну російських військ. Кількість мітингувальників постійно зростає.

Генерал-лейтенант СБУ Олександр Скибінецький вважає, що Україна має використати всі можливості, щоб вирішити конфлікт із Росією дипломатично, при цьому потрібно готовити армію у повну бойову готовність: “Треба привести у бойову готовність наші війська й організовувати людей для можливої оборони вже на території України. Я впевнений, що у планах, які заздалегідь були розроблені російською військовою машиною, є не тільки Крим, а й уся територія України”.

У суботу ввечері 1 березня тисячі дніпропетровців вийшли на “антипутінський” марш, протестуючи проти дій військових Росії на території України.

Три президенти України (Леонід Кравчук, Леонід Кучма, Віктор Ющенко) ввечері 1 березня у спільній заяві оголосили, що Росія, скориставшись внутрішньополітичними труднощами в Україні, вирішила розіграти так звану кримську карту в своїх інтересах і закликали українську владу розірвати Харківські угоди про базування Чорноморського флоту Росії в Криму, підписані Дмитром Медведевим і Віктором Януковичем 2010 року: “Український народ зіштовхнувся з кризою, яка загрожує єдності, суверенітету і державності нашої країни і яка може обернутися національною катастрофою, що загрожує руйнацією України [...] народи Укра-

їни та Росії штучно підштовхуються до братовбивчої війни. [...] Відлік часу йде на години. Україна, яка дуже важко виходить з політичної кризи, зараз поставлена на межу ескалації конфлікту, який має усі ознаки військової агресії. [...] Ми звертаємося до ВР України негайно провести засідання. Оголосити мобілізацію та бути готовими до захисту нашої землі. ВР має денонсувати Харківські угоди. Українська влада має домагатися рішення про негайне підписання Угоди про Асоціацію з Євросоюзом”.

Рада національної безпеки і оборони України у зв'язку з агресією з боку Росії, ухвалила рішення привести Збройні Сили України у повну бойову готовність і розробила “детальний план дій на випадок прямої військової агресії з боку РФ”.

Предстоятелі та представники всіх найбільших і найвпливовіших релігійних організацій в Україні оприлюднили спільне звернення щодо ситуації в Україні, де закликали владу Росії схаманитися і зупинити агресію проти України, негайно вивести свої війська з української землі й поклали подальшу відповідальність за ескалацію насильства в Україні через можливий збройний конфлікт на українській території безпосередньо на керівництво Росії.

Реакція МЗС України

МЗС України розповсюдило офіційний документ, в якому оприлюднило список двосторонніх угод між Росією та Україною, котрі своїми діями Росія в односторонньому порядку порушила, зокрема базові угоди щодо Чорноморського флоту: Угоду про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України від 28 травня 1997 року, Угоду про параметри поділу Чорноморського флоту від 28 травня 1998 року, Угоду між урядами країн про використання силами та засобами ЧФ РФ повітряного простору України та повітряного простору над акваторією Чорного моря від 16 липня 1999 року, а також Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 року.

Угода про статус та умови перебування ЧФ РФ на території України:

- пункт 1 ст. 6 щодо зобов'язань військових формувань здійснювати свою діяльність у місцях дислокації відповідно до законодавства Російської Федерації та поважати суверенітет України, дотримуватися її законодавства та не допускати втручання у внутрішні справи України;

- пункт 2 ст. 8 щодо проведення навчань та інших заходів бойової і оперативної підготовки в межах навчальних центрів, полігонів, позиційних районів і районів розосередження, стрільбищ та, крім заборонених зон, у відведених зонах повітряного простору за погодженням з компетентними органами України;

- пункт 4 ст. 8 щодо здійснення заходів з охорони в місцях їхньої дислокації та під час пересування у взаємодії з компетентними органами України;

- пункт 1 ст. 15 щодо дотримання військовими формуваннями ЧФ РФ прикордонного, митного та інших видів державного контролю під час перетинання українсько-російського кордону;

- пункт 1 ст. 12 щодо зобов'язання мати на службових транспортних засобах ЧФ РФ реєстраційний номер і чіткий знак;

- пункт 5 ст. 15 щодо можливості пересувань, пов'язаних із діяльністю військових формувань поза місцями їхньої дислокації лише після узгодження з компетентними органами України.

Угода про параметри поділу Чорноморського флоту:

- пункт 1 ст. 1 щодо перевищення кількості бойових броньованих машин у складі ЧФ РФ понад визначену кількість (132 одиниць);

- пункт 3 ст. 7 щодо перевищення чисельності особового складу в частинах морської піхоти та морської авіації понад 1987 осіб.

Угода між урядами країн про використання силами та засобами ЧФ РФ повітряного простору України та повітряного простору над акваторією Чорного моря:

- статті 2 щодо проведення навчань та перевірок чергових сил протиповітряної оборони ЧФ РФ за погодженням із Генеральним штабом Збройних Сил України та відповідно до режиму і умов, встановлених Українським центром планування використання повітряного простору Ук-

раїни та регулювання повітряного руху Украероцентром.

Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією:

- статті 3 щодо побудови відносин на основі принципів взаємної поваги суверенної рівності, територіальної цілісності, непорушності кордонів, мирного врегулювання спорів, незастосування сили або загрози силою, включаючи економічні та інші способи тиску, невтручання у внутрішні справи;

- статті 6 щодо утримання сторін від участі у діях, спрямованих проти іншої договірної сторони.

Реакція світу

Представник Великої Британії в ООН Марк Лайл Грант підтвердив, що Рада Безпеки ООН збирається 1 березня 2014 р. о 21.00 на екстрене засідання для обговорення ситуації в Україні. США розглядають питання про відповідальність Росії за використання Збройних Сил РФ на території України. Американський сенатор Джон МакКейн зазначив, що Президент Росії Володимир Путін, здається, хоче повернення “холодної війни”.

Верховний представник ЄС із закордонних справ Кетрін Ештон засудила в суботу рішення Росії щодо використання Збройних Сил Російської Федерації на території України.

Посол США в Раді безпеки ООН Саманта Пауер заявила, що російська інтервенція в Криму не має юридичних підстав і повинна бути припинена. Вона зазначила, що американська сторона пропонує направити міжнародних спостерігачів від ООН та ОБСЄ в Україну, і пропонує Росії активно брати участь в обох структурах. Водночас посол Великобританії в Раді безпеки ООН Марк Лайл Грант повідомив, що його країна засуджує будь-які акти агресії проти України.

2 березня послы США, Канади і Британії покинули Росію, після введення її військ в Україну. Польська інтелігенція написала листа прем'єр-міністру Дональду Туску із закликом не залишати українців перед загрозою військового вторгнення з Росії.

3 березня о 22.00 за київським часом відбулося друге екстрене скликання Ради безпеки ООН для розгляду ситуації в Україні. Представник Росії на засіданні продемонстрував документ, згідно з яким застосувати свої війська для “відновлення законності” в Україні попросив президента РФ Володимира Путіна экс-президент Віктор Янукович, який ховається від переслідування українських правоохоронців у Росії.

Своєю чергою, Верховна Рада України 4 березня ухвалила заяву, в якій нагадала Росії, що просити про введення військ в Україну може лише парламент.

Росія

Експерт Московської Гельсінської Групи Андрій Юров зазначив, що постанова Ради Федерації, яка дозволяє президенту РФ використовувати війська на території України, ухвалювалася на підставі невідомої інформації про “жертви” серед громадян Росії у Криму.

2 березня в Москві на мітинг на підтримку війни з Україною збирали бюджетників. Одночасно біля Міністерства оборони та на Манежній площі москвичі організували мітинги проти війни, які завершилися масовими арештами.

За матеріалами Вікіпедії підготував **Євген БУКЕТ**

“Історія мого життя складає частину історії моєї Батьківщини”.
Тарас Шевченко

Безвічність

“...Не могу спокойно слышать слов: Чигирин, Черкасы, Хорол, Лубны, Чертомлык, Дикое Поле... Это Шевченко, — совершенно гениальный поэт! Прекраснее Малороссии нет страны в мире. И главное то, что у нее теперь уже нет истории, — ее историческая жизнь давно и навсегда кончена. Есть только прошлое, песни, легенды о нем, — какая-то вневременность. Это меня восхищает больше всего”. Так проникливо написав про Шевченка й Україну Іван Олексійович Бунін (1870—1953) у рік присудження йому Нобелівської премії — в 1933...

Тоді Україна була приречена на голодне вимирання — відти такий сумний висновок Івана Бунина про її історичне життя. Проте великий слов'янський письменник не перестає захоплюватися “*вневременностью*” українського минулого, українських народних легенд і пісень і Шевченкової поезії.

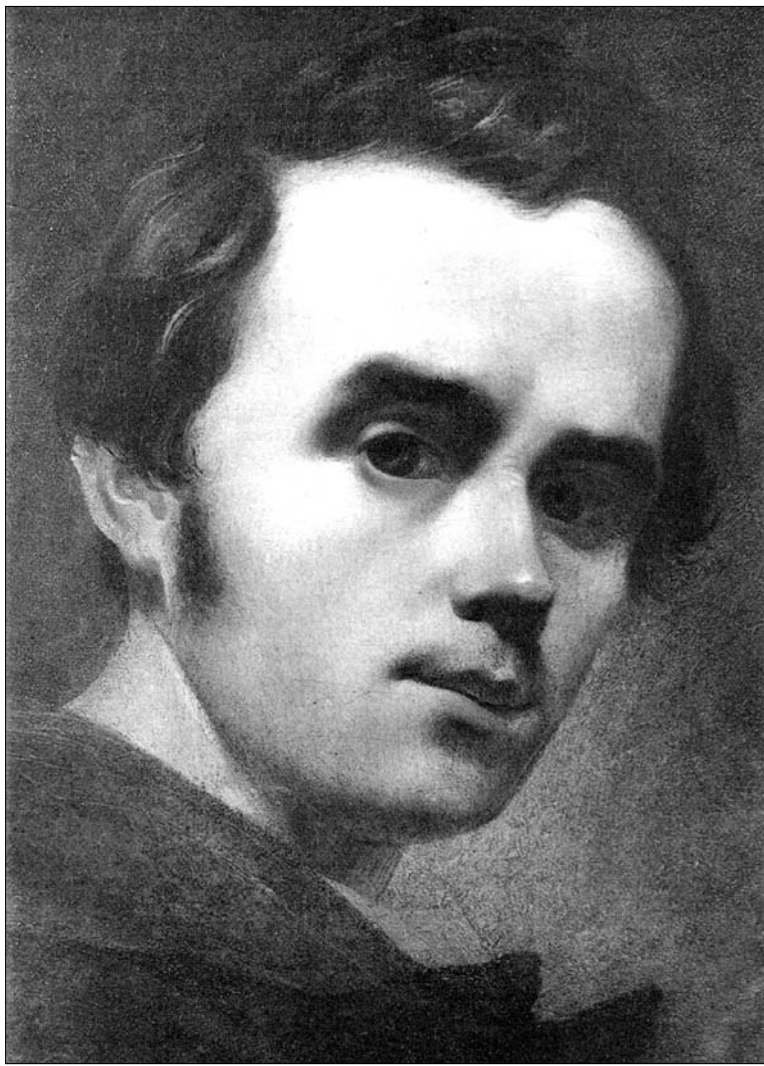
Оту “*вневременность*”, позачасовість непримінущої духовної суті людського життя Шевченко означив як “*безвічність*” — те, що живе з передвіку й поза часом і тому завжди своєчасне. *Безвічність* є сутнісною ознакою традиційного українського світогляду й Шевченкового світообразу — особистого мистецького світу, заснованого на спільноетнічних архетипах-прообразах глибинної самосвідомості народу, які є визначальними для традиції української культури.

Тож “*вневременность*”, “*безвічність*” України — не в минулому, вона з нами й попереду нас як Істина. І просвітлені люди, які досягнули Істину й живуть у ній, також попереду нас. Шевченко завжди попереду нас, бо його досягнення безвічні, позачасові й завжди своєчасні — вони несуть у собі непримінущу духовну сутність життя. Безвічність духовної суті життя є скрізь і в усьому. Безвічне завжди своєчасне, бо час працює на непримінуще. І сутність часу — в силі протікання безвічної енергії Всеєдиного Життя й присутності в нас Усеєдиної Істини.

Тож розгляньмо поетичний феномен Тараса Шевченка як явище української культури з питою, традиційної світоглядної позиції *безвічності, своєчасності й позачасовості* його поезії, а не з чужої месіанської релігійної доктрини, за якою бог дарував українському народові пророка, і той став для нього ідейним дороговказом.

Сам Шевченко не вважав себе месією чи пророком, як його намагався представити вражена догмою месіанізму еліта. Месія в іудаїзмі й християнстві — посланець божий, спаситель, а пророк — проповідник волі божої чи провісник майбутнього. У традиції української культури провідниками національного духу з передвіку були духовні подвижники — носії сакрального знання, досягнутого в особистому духовному досвіді. Релігійним явищем українського духовного подвижництва лишилося *кобзарство*. Тож українці не дарма найменували свого улюбленого поета *Кобзарем* — подвижником національного духу.

Безвічність України у своєчасності

Феномен народності Шевченка-Кобзаря в тому, що поет правдиво висловив те, що люди відчувають і думають у глибині своїх сердець. Тож аби досягнути Шевченкову правду, необхідно сприймати його глибинні думи передовсім серцем.

Кобзар-подвижник чистим серцем сприймає Істину й спрямовує людей на шлях істинного життя, чого не збагнути прагматичним розумом, обтяженим упередженими думками й нав'язливими ідеями, що їх Шевченко називає “*полуидеи, полувздор*”. Подвижники не містифікують задоволену людську масу месіанською винятковістю і зверхністю, не пророкують чужих “*полуидей, полувздора*”, а особистим моральним прикладом спонукають людей до життя власною волею, до взаємності, взаємодопомоги в збірній цілісності народу. Подвижник — вільна людина, носій самостійної моральної волі духу. А месія, пророк — чиєсь слухняне знаряддя, рупор, проповідник чужої сваволі, що є неволею для вільних людей. Догми месіанства — для рабів. Дух подвижництва — для вільних людей. Подвижники — генератори й провідники світла правди в Білому світі, й їх — мало. “*Мій боже милий, як то мало // Святих людей на світі стало...*”, — констатував Шевченко понад 150 років тому. А нині таких людей стало ще менше...

Святість — вияв подвижницького духу, моральної зрілості людини. Цю характерну моральну рису українського духовного типу народ явив у своїй поезії, виспівавши в ній душу. Як відзначав один із перших дослідників української народної поезії, добрий Шевченків знайомий князь Микола Андрійович Цертелєв (1790—1869) у передмові до своєї праці “Опыт собрания старинных малороссийских песней” (СПб, 1819), у цій поезії “*виден пі-*

итический гений народа, дух его, обычаи описываемого времени, и наконец, та чистая нравственность, которою всегда отличались Малороссы и которую тщательно сохраняют по сей время, как единственное наследие предков своих, уцелевшее от жадности народов их окружающих. ...Малороссийский сочинитель без сомнения не читывал Иллиады и не слышал о Гомере; но законы природы общи и неизменны. Человек истинно тронутый предметом своим говорит ясно, резко и часто весьма сходно с другим, отдаленным от него и пространством, и временем, но находившемся в подобном положении”.

В Україні з давніх-давен протидії-співців священних пісень співів називають кобзарями. Цим сакральним ім'ям українці найменували й самого Шевченка, поезія якого має моральну силу одвічної народної пісні-оповісницької правди.

Своєчасна й позачасова Шевченкова поезія стала основою для всіх наступних поколінь українських поетів: одні отримують від неї імпульс власного духовного саморозвитку, інші наслідують її, а ще інші намагаються подолати її неминучий вплив і в марнославстві вивищитися над Шевченком.

Сам Шевченко ні над ким не вивищувався, хоч і здивував своїх літературних сучасників появою “Кобзаря” — поетичної збірки, назва якої зразу стала символічним найменням самого поета — *Кобзар*. Шевченко одразу постав принципово іншим, відмінним від усіх новим явищем в українській літературі й за поетичним талантом, і за світоглядною ясністю письма, і за громадянською відвагою — він став писати простим народнописанним складом на протигагу тодішній книжній традиції.

У своєму знаковому найменні

Кобзар народний поет уособив усю багатотікову українську пісенну традицію, явлену в феномені *кобзарства*. Тарас Шевченко чув у собі глибинний духовний зв'язок із співцями України: “...Я как будто с живыми беседую с ее слепыми лирниками и кобзарями”.

Кобзарство — архетипне, реліктове явище української пісенної традиції. Великий польський поет Адам Міцкевич (1798—1855) ствердив: “*Українські простори є столицею ліричної поезії. Звідси пісні невідомих поетів поширювались часто по всій Слов'яниці*”. Такими поетами були українські кобзарі, які уособлювали в собі збірну душу свого народу. Надзвичайно проникливо означив духовну суть кобзарства й українського народного світоглядну Іван Бунін: “*Кобзарь — ...сын народа, не отделяющего земли от неба...*”. *Кобзар* — народний співець, духовний подвижник, хранитель спільної пам'яті й носій збірної глибинної самосвідомості свого народу, в яких і живе “*вневременность*”, “*безвічність*” України.

Українське кобзарство споріднене з подібними духовними реліктами інших народів, які називались по-різному (*ріші, каві, рапсоди, філіди, боляни, джегуако, ашуги, акини, гафізи...*), та суть їх одна — просвітлені мудреці, носії глибинних істинних знань і ясно-го морального світогляду.

Українці свого улюбленого поета-співця Тараса Шевченка найменували *Кобзарем*. Подібне явище знаходимо тільки в іранській культурі — поет-лірик, суфій Шамседдін Могамад (1325—1390), званий у народі *Гафіз* — *Співець*. Під цими знаками найменнями два великі національні поети широко знані у світі. У співчій культурі іранських народів *гафізи* — народні співці, хранителі глибинного втаємниченого знання виконують таку духовну функцію, як в українців кобзарі. Гафізову поезію досі співають таджиків, іранців, афганців як народні пісні.

Майже всю Шевченкову поетичну спадщину (всього в повному зібранні “Кобзаря” 242 поезії) покладено на народну й професійну музику: тільки хорових творів із варіантами написано понад 300, не враховуючи сольних. Це унікальне явище у світовій культурі.

Своєчасність

У чому секрет усенародної популярності й своєчасності *Кобзаря* — поетичного феномену Шевченка?

Тараса Шевченка називають основоположником нової української літератури й літературної мови, новатором у мистецтві офорта. А титанічна сила його національного феномену випромінюється далеко поза межі літератури й мистецтва. Наділений від природи могутнім талантом, Т. Шевченко виявив у собі найхарактерніші риси українського генотипу й духовного типу, синтезував тисячолітні набутки питомої культури, увібрав силу духу незліченних поколінь свого роду. Т. Шевченко як воістину народний Кобзар-подвижник успадкував таланти й духовні риси свого давнього, життєздатного, вільнолюбного й великодушного наро-

ду. Тому за свій короткий вік український геній устиг звідати й досягнути цілісне життя рідного люду від минувшини до будучини.

Ключ до секрету Кобзаря — в його любові до людини, в совісності, що є внутрішньою моральною силою людини, в правдивості.

Тарас Шевченко — один із найсовісніших поетів світу. Його високоморальна поезія пульсує з чистого серця й звернена і до окремої людини, і до збірної цілісності свого народу, і до всіх людей на світі одночасно. Шевченкова поезія викликає в людині світле почуття співпереживання, спонукає до взаємодопомоги, бо сам поет високо проніс людську гідність у неволі й на волі, серед простого люду й у шляхетному товаристві. Т. Шевченко, цілковито уособлюючи високу совісність, моральність українського духовного типу, так проникливо охарактеризував людей агрокультури — українських селян: “*Наш-бо селянин, двигаючи на собі почесний тягар вікових національних обов'язків і бувши фактично спадкоємцем періодично відмираючої шляхти, — є, може, найбільшим аристократом серед селянства Європи*”. У цій соціокультурній характеристиці означено саме суть безвічності народного духу та українського духовного типу.

Ось тому ще європролетаризатори — представники фінансового племені ставили завдання звести селян зі світу: “*Крестьянство реакционный класс по отношению к пролетариату, потому, что хочет искусственно сохранить себя*” (Ф. Енгельс). А К. Маркс порівнював селян із картоплею, тому їх і треба тримати зав'язаними в мішку, як картоплю, щоб не дати розсипатися і зростися з землею. Першим забив тривогу про “привид комунізму” Микола Гоголь, застерігаючи слов'янський світ од “*пролетаріатства*”, яке почало ширитися по Європі й загрожувало розривом споконвічних зв'язків селянина з землею: “*...Хіба можна розділити селянина з землею?.. Ви тільки подумайте, що селянин наш плаче на radoщах, побачивши землю свою. Декотрі припадають до землі й цілують її, наче кохану. Це щось та означає!.. Ось над цим і треба подумати...*”.

З особливою лютотою ненавистю пролетаризував селянство лідер більшовиків і “вождь світового пролетаріату” Бланк-Ульянов-Ленін, ненавидячи селян за індивідуалізм, за вірність традиції, за господарське дбання: “*Крестьяне — собственники, и с ними приходится бороться*”; “*Мелкие собственники — это наши противники. Мелкособственническая стихия — самый опасный наш враг*”; “*И тут нет совпадения интересов пролетариата и крестьян. Тут наступает трудный период борьбы — борьбы с крестьянством*”; “*Мы должны расколоть деревню на два враждебных класса. Мы обязаны разжечь там в деревне ту же гражданскую войну, что мы смогли сделать в городе*”; “*В Сибири и на Украине ...крестьяне были против нас*” (В. Ленін). “*Ни на минуту не забывайте, что Украина должна быть нашей, и нашей она будет тогда, когда будет советской...*”

й позачасовості поезії Тараса Шевченка

(Л. Троцький). Згідно з тими звітами більшовики з зятою люттю нищили українських селян громадянською війною й виморювали голодом 1932—1933-го. Революція й громадянська війна сталися через нестачу совісних, моральних людей, які тільки й могли протидіяти аморалізму більшовиків і їхньої політики, яка керується лише паразитарною доцільністю...

Тож надзвичайно гостро уболює Шевченко за збереження в людях совісті — основи людяності, що проникливо розкрито в “Подражанні 11 псалмів” (1859):

*Мій Боже милий, як-то мало
Святих людей на світі стало.
Один на другого кують
Кайдани в серці. А словами,
Медоточивими устами
Цілюються і часу ждуть,
Чи швидко брата в домовині
З гостей на цвинтар понесуть?
А ти, о Господи єдиний,
Скуси лукаві уста,
Язык отой велеречивий...*

Шевченкові мотиви-застереження переходять в іронію та сарказм у філософській медитації “Мені здається, я не знаю” (1850):

*Мені здається, я не знаю,
А люди справді не вмирають,
А перелізе ще живе
В свиню абоцю, та й живе,
Купається собі в калюжі,
Мов перш купалося в гріхах.*

І в XX столітті подібно зіронізував Володимир Висоцький (1938—1980):

Стремилась ввысь душа твоя

— *Родишся внов с мечтою,
Но если жил ты как свинья —
Останешься свиньей.*
(“Песенка о переселении душ”, 1969)

Усьому потворному, проминому Тарас Шевченко протиставляє безвічну, позачасову духовну сутність людини. Ось як ще молодий поет осягнув суть людини й означив силу людяності в поемі “Тризна” (1843):

*Без малодушной укоризны
Пройти мытарства трудной
жизни,
Измерять пропасти страстей,
Понять на деле жизнь людей,
Прочесть все черные
страницы,
Все беззаконные дела...
И сохранить полет орла
И сердце чистой голубицы!
Се человек!..*

Шевченко — один із найправдивіших поетів світу. Шевченкова правда викриває облуду минулого й нашого сьогодення, і від його правди прозрівають люди та корчаться недолуги й нелюди. Саме гострою правдивістю й нетерпимістю Кобзаря до фальші пояснюються всілякі обмови його імені. Шевченка розглядають то “через облудні призми всяких партій” (М. Гоголь), то через конфесійні догми, то через власне невігластво, нехтуючи його ясне відання Істини. Та Шевченко лишається найправдивішим поетом своєї епохи й нашого часу. Його правда завжди є для людини своєчасним світоглядним орієнтиром і моральним імперативом. Усьому наносному, проминушому Шевченко протиставляє безвічну духовну сутність України — “Світу ясного”:

*Світе ясний! Світе тихий!
Світе вольний, несповитий!*

*За що ж тебе, світе-брате,
В твоїй добрій, теплій хаті
Оковано, омурано
(Премудрого одурено),
Багрянцями закрито
Гроз’ятієм добито?
Не добито! Стрепенися!
Та над нами просвітися,
Просвітися!.. Будем, брате,
З багрянців онучі драти,
Люльки з кадил закурати,
Явленними піч топити,
А кропилом будем, брате,
Нову хату вимітати!*
(1860)

Кобзар любить рідне всією силою чистого серця й своєю любов’ю, совістю, правдою застерігає людей од марновірства, оман, безсердечності, що призводять їх до нелюдства й нелюдства:

*Схаменіться, недолудки,
Діти юродиві!..
Схаменіться! будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люди,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!..*
(1845)

Отакий справедливий кінець чекає недолудків — тих, що перестали бути людьми. Але цей нещадний моральний вирок недолудкам викликаний сердечним уболіванням за людей. Натхненний любов’ю до людини й правдою життя, сповнений “святої сили” непокорений Тарасів дух являє своєму народові пройняту волею ясновідну поезію серця.

Шевченкова істинна думка — ясне світло блискавки, а слово — потужний грім правди. За спогадами сучасників, коли Шевченко читав свою поезію, було таке відчуття, що засвітили свічку в похованому погребі... І ця нещадна правдивість Шевченкова — від великої любові до людини й до “світу ясного, вольного”, до “тихого раю” — рідної України, яку він любить як рідну матір.

Велике синівське почуття любові Тараса до материзни ускладнюється тим, що й на чужині він — пасинок, і вдома — сирота: *Я й тут чужий, одинокий, І на Україні.*

І якої то сили й чистоти почуття любові треба було мати від народження, аби пронести його нерозтраченим через поневіряння дитинства, юності, зрілого віку й зберегти в собі глибинну людську сутність! Людина, коли вже народилася удруге, духовно, лишається морально зрілою, являючи в собі свій питомий духовний тип. Цю духовну суть свою, свій етос Шевченко проніс у сердечній любові до України через ціле життя.

Позачасовість

Так, як Тарас любить свою материзну — Україну, можна любити тільки неною. Тому так пронизливо-широ, з нещадно-болючим докором і благанням звертається він до всіх своїх земляків, аби кожен серцем осягнув свою рідну землю, пройнявся волею народного духу та збагнув безвічну сутність історичного життя свого народу.

У Шевченковому позачасовому символі України поєдналися трагічний образ рідної землі та її світлий образ, який він плекає чистим серцем і який асоціюється з вишневим садком. Тарас Шевченко у свій улюблений

світлій поезії “Садок вишневий коло хати...” явив і особисту мрію, і мрію цілого українського народу про щасливе життя на рідній землі.

Україна як образ обжитого, одухотвореного простору одвіку асоціюється з вишневим садом, домом-гніздом, птахом і яйцем-зародком. Як серединна країна, яка щаслива сама в собі, Україна одвіку мала енергетичний сонячний захист, бо її народ сповідував тільки життєсійну силу Сонця-батька й життеродну силу Землі-матері, незмінно звертаючись до них у славнях. *Сонце-батько й Земля-мати та хліб як плід вільної праці* й мірило українського життя — основні архетипи духовно-природно-господарської самоідентифікації українців. Зрештою сад — символ людської культури, виплеканої натхненною працею людини, де в розмаїтті видів кожної квітки, кожне дерево мають свій цвіт, свої пахощі й родять свої плоди.

Шевченкова Україна — родове гніздо, куди поет поривався з чужини все життя, бо тут джерело його “святої сили”, ясних сакральних знань і глибинної пам’яті, які й забезпечують безперервність духовної традиції національної культури.

Т. Шевченко разом із М. Гоголем, О. Бодянським, П. Кулішем відродив ім’я своєї землі й свого народу. Саме вони повернули свої матерізні передвіччя, освячене Сонцем, наймення, що століттями перебувало під колоніальною забороною, піддавалося замовчуванню й фальсифікаціям, які не припиняються й нині. Але народові повернуто його самонаймення й природне право жити вільно на своїй землі. І Шевченко поставив перед самосвідомістю кожного українця історичне питання:

Чиї сини? яких батьків?

Ким? за що закуті?..

Шевченкова Україна — це люди, через самосвідомість яких усвідомлює себе питома природа, й які в глибині пам’яті плекають духовну традицію-передачу безвічного, непроминушого, своєчасного. Такі люди самоорганізуються в “збірну особу народу” (П. Куліш), забезпечують природно-духовний лад світу питомої природи й народженого в ній світу народної культури. Люди беруть на себе відповідальність за збереження цілісності своєї рідної, неподільної землі, й відтак на людство покладається відповідальність за цілу Землю.

Україна — не “проект ХХІ століття як світового донора” (у ХХ столітті вже був сумнозвісний “проект нації як соціального договору”). Україна має свою безвічну небесно-земну програму й ноосферно-біосферну функцію в Білому світі. Та щоб осягнути безвічну сутність цієї правди, необхідно звільнитися від мороку власного невігластва й чужинських фальсифікацій, розібратися в нашій затуманеній історії й не менш затуманеному сьогоденні — в славі й неславі героїв і антигероїв, лицарів і боягузів, не підкупних і запродавців, невідступно прямуючи за такими подвижниками правди як Тарас Шевченко...

Україна — одна з небагатьох країн у світі, назва якої походить

не від імені народу (етнонімічні назви з часом змінюються, як відходять і прийшли народи), а має астрально-сакральне походження. Сакральне наймення *Україна* несе в собі архетип світла й походить від первинної ведичної назви, зафіксованої в Авесті й Рігведі: *Устраяна, Ухраяна — Досвітньої Зорі країна, Сонячної щедроті Земля. Устра — Досвітня Зоря-Денниця вістеє схід Сонця*. Від цього сакрального наймення самоназвався й корінний народ, який морально визрів, духовно народився й у власному саморозвитку розвинув агрокультуру. Корінний народ-господар, працюючи на своїй питомій землі, генетично споріднився з її природою й підпорядкував своє життя незмінності життєсійної сили Сонця й життеродної сили Землі.

За Г. Сковородою, “людина народжується вдруге, духовно, з зародку в серці” й саморозвивається у власній культурі. Так і “збірна особа народу” народжується духовно й саморозвивається як культурна цілісність. Народ, як і людина, морально визріває в триєдності істинного думання, справедливого діяння, правдивого висловлення. Духовно народжений народ розкриває свою сутність у національній культурі, у збірній душі являє національну ідею — свою життєву програму, а в збірному серці — волю національного духу. Воля національного духу — правова основа суспільного ладу. А природне джерело самостійної життєвої сили українського люду — в його рідній землі.

Саме на цій природно-духовній основі ґрунтуються ясновідний світогляд і духовно-господарський досвід українців — *сповідників світла Досвітньої Зорі-Денниці*. Як споконвічні господарі-хлібороби наші люди прокидаються до праці вдосвіта — з Досвітньою Зорею. Саме сакральнорозвідне наймення *Україна* визначає генотип, психотип і духовний тип, самонаймення й ідею-програму суспільного ладу корінного народу, який живе з власної праці на питомій землі, й, не зважаючи на всі історичні деформації, зберігає й регенерує самостійну силу своєї самоорганізації — суспільного ладу, суттю якого є *права й воля*. Віддавна Україна являє себе як образ людського світу, який живе сам у собі, самотворить і само захищає себе, бо:

*В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.*

У самосвідомості нашого корінного люду *Україна — Прапредківський край*. І цей знаковий образ рідного краю ще й досі зберігають стародавні могили по обидва боки Дніпра. Саме на цьому світоглядному архетипові заснована ідейна сила Шевченкова “Заповіту” й його безвічного, позачасового “дружнього Послання” “*І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні...*”, аби кожен працював для України, для свого Роду й не схилявся перед чужими облудними ідолами й богами. До речі, найвідповідніше переклали “Заповіт” (із понад двохсот різномовних перекладів) Іван Бунін російською та Абулкасем Лагуті персько-таджицькою,

що свідчить про сітоглядну спорідненість культур.

Шевченкова Україна — його світообраз, де поєдналися земний сумно-трагічний образ рідної землі, що гнітить йому душу, й її небесний світлий прообраз, до якого він лине просвітленим серцем.

Шевченкова Україна — духовно-земна реальність, у якій явилася світові й розкрилася від любові рідних сердець велика душа генія, перейнявши від родини й роду генетичну й історичну пам’ять. І тому ця рідниця невіддільна від його долі, й так болить йому найменша її часточка, викликаючи в ньому муки й відданість. Звідси Шевченкові любов, совісність, правдивість і добродійність — провідні риси його особистості й найвищі ознаки людяності.

Такою Україна була з передвіку, такою є й буде безвічно! І хто живе в генетично-духовній єдності з цією Україною, тим не треба присягати в патріотизмі на майданах, містифікуючи маси, бо вони в щоденній праці задля України й Роду свого послідовно й чесно, всупереч чужодам розвивають силове поле Українського світу. І це є вищою, непроминуною, безвічною духовною реальністю — “*вневременністю*”, яку породили й зберегли наші предки й яка так захопила Івана Буніна. Нам належить зберегти, оновити, наснажити це силове поле культури й виплекати в ньому нащадків — у цьому гарантія нашого нового духовного народження й справедливого, щасливого життя під Сонцем,

...бо Сонце стане

І осквернену землю спалить.

Це Шевченкове нагадування нам, що *Україна — Досвітньої зорі країна, Сонячної щедроті земля*, де перший славень складено для величання життєсійного світила — Сонця, де люди тисячоліттями жили з праці на своїй землі та в любові до рідного.

Саме в сердечній любові Шевченка до безвічності України як до Істини, до людини й рідного народу, в його нещадній правдивості заради Істини й честі людської — суть Шевченкового ясновідного світогляду.

Шевченко — один із найпрозріліших поетів світу: осягнута ним духовна сутність життя стала моральним орієнтиром для людей різних культур. Істинна поезія не знає ні просторових, ні часових обмежень. Так Великий Кобзар України мовив своє віще, безвічне слово на всі віки життя рідного народу й цілого людства. Шевченкова любов, совісність, правдивість є джерелом духовного причастя й стає дієвим чинником нашого нинішнього життя, коли ми чистим серцем сприймаємо натхненні думи Кобзаря як знаки позачасовості, безвічності духу.

Нині першорядне завдання нашої самосвідомості — відновлення непроминушої сутності українського духовного типу через сакралізацію в суспільній свідомості безвічної сутності України. А вже на цій ідейній, світоглядній основі ми відновимо волею національного духу свій питомий суспільний лад.

Олександр ШОКАЛО

“Я так її, я так люблю Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога, За неї душу погублю...”

Іван ЮЩУК,
професор Київського міжнародного університету

Його вогненне слово проймас щемом українські серця, змушує нас задуматися, хто ми, чії сини, яких батьків, яка земля нас породила, яка мова сповивала нашу душу. “Та читайте од слова до слова, не минайте ані титли, ніжє тії коми. Все розберіть...”

У Шевченковій поетичній мові закладений не тільки багатий зміст, а й хвилююча, сповнена глибинних почуттів музика. Вслухаймося тільки в один рядок: *Реве та стогне Дніпр широкий.* Яка енергія, яка нездоланна сила духу криється за цими словами! І зовсім інша тональність: *Садок вишневий коло хати.* Вчувається домашній затишок, бринить неспішна розмова, повіває легенький вітерець.

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!.. —*

записав Тарас Шевченко на далекому Косаралі, несподівано почувши пісню рідною, українською мовою, що її потай, щоб розрадити себе, заспівав українське-матрос.

Але це не просто “слова та голос”, це українська пісня, українська мова там, де чулися команди, де точилися розмови лише російською.

Тарас Шевченко добре знав російську мову. У чотирнадцять із половиною років Тараса-підлітка як дворowego слугу пан Енгельгардт забрав із собою спочатку у Вільно, потім у Петербург. Тут рідну мову Тарас міг чути хіба що від панської прислуги, дворовой челяді. Шість років Тарас Григорович вивчав російську мову як обов'язковий предмет у Петербурзькій академії мистецтв. Тільки російською мовою слухав лекції і в цій же Академії мистецтв, і в Петербурзькому університеті та в Петербурзькій медичній академії, де він разом із друзями по навчанню мав змогу бувати. І, звичайно, російською мовою складав іспити з російської мови, з російської і європейської літератур, з російської і світової історії, з історії російського й античного мистецтва, з географії, з біології, анатомії, фізіології, філософії, естетики, катехізису, перспективи, математики, алгебри. Після цього були сповнені поневірянь і солдатської муштри десять років заслання в Оренбурзьких степах, де, зрозуміла річ, панувала тільки російська мова. Хіба що від поляків-засланців він чув ще польську та іноді трапляв-

«Прорветься слово, як вода...»

ся земляк. Коли ж Тарас Григорович повернувся із заслання, йому не дозволили жити в Україні. “В неволі виріс між чужими і, не оплаканий своїми, в неволі, плачучи, умру”, — з гіркотою писав він про себе.

У дорослому віці Тарас Шевченко в Україні жив усього-навсього три роки, лише три роки він міг чути живу народну українську мову, милуватися українською народною піснею. До заслання Шевченко в Україні був двічі: вперше як студент Академії мистецтв трохи більше десяти місяців — із кінця травня 1843 року до початку лютого 1844 року; вдруге як член Археологічної комісії — два роки: з квітня 1845 до квітня 1847 року, коли його на дніпровській переправі заарештували, вилучили підготовлену збірку “Три літа” й на десять років запроторили в глухі Оренбурзькі степи. Після заслання йому дозволили лише раз приїхати в Україну, де він пробув тільки два з половиною місяці — з початку червня до половини серпня 1859 року, коли його заарештували й змусили покинути рідну землю. Майже 30 років із прожитих 47 Шевченко провів у російськомовному оточенні.

У Петербурзі Тарас Шевченко перебував переважно в колі російської інтелігенції, мав чимало російських друзів. А земляки... У поемі “Сон (У всякого своя доля...)” з іронією він писав про одного такого землячка-перевертня:

*Штовхаюсь я; аж землячок,
Спасибі, признався,
З цинковими гудзиками:
“Де ти здесь узялся?”
“З України”. — “Так як же ти
Й говорить не вмієш
По-здешньому?” —
“Ба ні, — кажу, —
Говорить умію,
Та не хочу”.*

Зрозуміла річ, тодішня література, яка потрапляла до рук Шевченка, була російською мовою, зрідка польською. До речі, як свідчать сучасники, Тарас Григорович добре знав і польську мову, читав нею й розмовляв, захоплювався творчістю Адама Міцкевича та інших польських поетів, багато з їхніх творів знав напам'ять. Читав він і французькою мовою, яку вивчав в Академії мистецтв. Відомо, що своїй племінниці Фросині Тарас Шевченко подарував роман Данієля Дефо “Робінзон Крузо” у французькому перекладі і настійно рекомендував уважно прочитати його.

А українською на той час читати було майже нічого. Українська народна мова шойно почала пробиватись у літературу: “Енеїда” Івана Котляревського, проза Григорія Квітки-Основ'яненка, збірник “Українські народні пісні” Михайла Максимовича, збірник “Малоруські й червоноруські народні думи й пісні” Платона Лукашевича, нечисленні поезії Євгена Гребінки, Петра Гулака-Артемовського, Левка Боровиковського, Амвросія Метлинського. Та й то це частіше скидалося на провінційні принагідні спроби ради розваги.

Тарас Шевченко з боєм писав у передмові до невиданого “Кобзаря” 1847 року (цитую): “Велика туга осліла мою душу. Чую,

а іноді й читаю: ляхи друкують, чехи, серби, болгары, черногори, москалі — всі друкують, а в нас анітелень, неначе всім заціпило. Чого се ви так, братія моя? Може, злякались нашестя іноплемянних журналістів? (Шевченко тут мав на увазі російських критиків, які відраджували писати “музицькою” мовою. — І. Ю.) Не бійтесь, собака лас, а вітер несе. Вони кричать, чом ми по-московській не пишемо?.. Кричать о єдиной славянской літературі, а не хочуть і заглянуть, що робиться у слав'ян! Чи розібрали вони хоч одну книжку польську, чеську, сербську або хоч і нашу?.. А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У них народ і слово, і в нас народ і слово. А чіє краще, нехай судять люди. Вони здаються на Гоголя, що він пише не по-своєму, а по-московському, або на Вальтер Скотта, що й той не по-своєму писав. Гоголь виріс в Ніжині, а не в Малоросії — і свого языка не знає; а Вальтер Скотт в Единбурзі, а не в Шотландії — а може, і ще було що-небудь, що вони себе одицурались...

Горе нам! Безуміє нас обуяло отим мерзенним панством. Нехай би вже оті Кирпи-Гнучкошиєнки, сутяги, — їх бог за тяжкії гріхи наші ще до зачаття в утробі матерній осудив киснуть і знить у чорнилах, а то мужі мудрі, учені. Проміяли свою добру, рідну матір — на п'яницю непотребную! — а в придаток ще й — вь — додали.

Чому В. С. Караджич, Шафарик і інші не постриглися у німці (ім би зручніше було), а осталися слов'янами, щирими синами матерей своїх, і славу добрую стяжали? Горе нам! Але, братія, не вдавайтесь в тугу, а молітесь Богу і работайте розумно во ім'я матері нашої України безталанної. Амінь”.

Шевченко засвоював російську мову через російську літературу, багато творів якої читав і якою захоплювався. Ось, наприклад, епізод із його перебування в Нижньому Новгороді, записаний ним у “Щоденнику”: “Вона (Катерина Піунова) прочитала мені деякі речі Кольцова і потім ледве-ледве не всі байки Крилова. Я в захопленні був від цього імпровізованого літературного вечора і прийшов додому цілком щасливий”. Шевченко високо цінував творчість Михайла Лермонтова. Перебуваючи на засланні, він писав 1847 року Михайлові Лазаревському: “Пришліть ради поезії святої Лермонтова хоч один том, велику, превелику радість пришлет з ним...” Світову літературу Шевченко читав майже винятково в російських перекладах.

Чи міг Тарас Шевченко писати російською мовою? Міг би — і досить вправно. Про це свідчать його дві поеми “Тризна” і “Слепая”, написані російською мовою. Після виходу в світ “Кобзаря” юному поетові, відчувши його неабиякий талант, навіть робили заманливі пропозиції. Шевченко їх спародіював у вступі до поеми “Тайдамаки”:

*Коли хочеш грошей
Та ще й слави, того дива,
Співай про Матрюшу,
Про Парашу, радость нашу,
Султан, паркет, шпори...*

На що Тарас Григорович згідністю відповідав:

Спасибі за раду.

*Теплий кожух, тільки шкода —
Не на мене шитий,
А розумне ваше слово
Брехнею підбите.*

Відомо, з якою зневагою ставився Тарас Шевченко до тих, хто зрікався рідної мови й рідного народу. Ось у поемі “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє” він картає земляків:

*І Коллара читаєте
З усієї сили,
І Шафарики, і Ганка,
І в слав'янофіли
Так і претесь... І всі мови
Слов'янського люду —
Всі знаєте. А своєї
Дастьбі... Колись будем
І по-своєму глаголать,
Як німець покаже
Та до того й історію
Нашу нам розкаже...*

Що Тарасові Шевченкові було не все одно, якою мовою глаголати, аби, мовляв, ковбаса була (пригадуєте, у нього ж: “За шмат гнилої ковбаси у вас хоч матір попроси, то оддасте”), свідчать його висловлювання в листах до рідних і знайомих. Ось його лист 1839 року з Петербурга до брата Микити:

“Микито, рідний брате! Минуло вже більш як півтора року, а я до тебе не написав ні півсловечка. Вибачай, голубе сизий, так трапилось. Скажу щирю правду, не те, щоб ніколи було або що, а так собі ні се, ні те, ще раз вибачай... Воно, бач, і так і не так, а все-таки краще, коли получиш, прочитаєш хоч одно слово рідне. Серце ніби засміється, коли знаєш, що там діється... А сам, як тільки получиш моє оце письмо, зараз до мене напиши, щоб я знав. Та, будь ласка, напиши до мене так, як я до тебе пишу, не по-московському, а по-нашому. Бо москалі чужі люди, Тяжко з ними жити: Немає з ким поплакати, Ні поговорити. Так нехай же я хоч через папір почую рідне слово, нехай хоч раз заплачу веселими сльозами... Ще раз прошу, напиши мені письмо, та по-своєму, будь ласкав, — а не по-московському... Не забудь же, зараз напиши письмо — та по-своєму”.

Хоч Тарас Шевченко, як уже було сказано, добре знав російську й польську мови, але найкращою, наймилішою для нього була рідна українська мова — мова свого роду й народу. Нею він постійно тривожився і вболівав за неї. У присвяті “Марку Вовчку” Шевченко щиро признавався:

*Недавно я поза Уралом
Блукав і Господа благав,
Щоб наша правда не пропала,
Щоб наше слово не вмирало...*

Немає кращих і гірших мов, придатних і непридатних для літературного вжитку, як і для розмови з Богом. І українська мова, для когось “музицька”, така ж багата, гнучка й розвинена, як і російська чи польська, а може, й більше. Ще до виходу першого видання “Кобзаря” Тараса Шевченка, 1834 року, російський мовознавець-академік Іларіон Срезневський в рецензії на збірку українських народних пісень писав про неї, що вона (цитую) “є однією з найбагатіших слов'янських мов, що вона навряд чи поступиться, наприклад, перед богемською щодо багатства слів і виразів, перед польською щодо мальовничос-

ті, перед сербською щодо приємності, що це мова, яка, будучи ще необробленою, може вже порівнятися з мовами культурними: щодо гнучкості й багатства синтаксичного — це мова поетична, музикальна, мальовнича”.

Тим часом рідна мова для Тараса Шевченка була не просто мальовничий національний орнамент, а могутній засіб захисту прав рідного народу. Якщо дошевченківські письменники, зокрема й Іван Котляревський, мали українську мову за провінційний різновид загальноросійської культури, то Шевченко надає їй самостійного націотворчого значення. У “Подражанні 11 псалму” він не просто переспівує біблійний текст, а вкладає в нього актуальний для української дійсності зміст.

*А ти, о Господи єдиний,
Скуєш лукавії уста,
Язык отой велеречивий,
Мовлявший: “Ми не суета!
І возвеличимо на диво
І розум наш, і наш язык...
Та й де той пан, що нам
закаже
І думать так, і говорити?”
“Воскресну я! — той пан вам
скаже. —*

*Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих моїх,
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово. І пониче,
Неначе стоптана трава,
І думка ваша, і слова”.*

Кожен колонізатор прагне не тільки фізично поневолити народ, а й духовно його заарканити, приборкати, принизити, накидаючи йому свою мову, свої звичаї, свої погляди. Для колонізатора мова, яку він насаджує, — це інструмент нівелювання поневоленого народу. “Народ, доколе сохранит веру, язык, обычаи и законы, не может считаться покоренным, — заявляла Катерина II, та, що “доконала вдову сиротину”, і напучувала колоніальних чиновників: — Сии провинции (йшлося про Україну. — І. Ю.) надлежит легчайшим способом привести к тому, чтобы они обрусели и перестали глядеть, как волки к лесу”. Шевченко на протипагу колонізаторові вірив, що “нічим отверзуться уста; прорветься слово, як вода, і дебрь-пустиня непоплита, зцілюючою водою вмиа, прокиньється”, воскресне поневолений народ, закутий у колоніальне рабство, і запанує він на своїй землі, і надійним його оберегом буде рідне слово, рідна мова. “Доки живе мова, доти житиме й народ”, — пізніше сказав Іван Огієнко.

Тарас Шевченко в Орській кріпості огненно записав у залявну книжечку, криючись перед фельдфебелями-наглядачами:

*Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю...*

А Україна, в розумінні Тараса Шевченка, це не тільки її чудова природа, родюча земля, вишневі садки, а насамперед — люди, їхній неповторний духовний світ, який немислимий без рідної мови, без рідної пісні, без рідної історії. “Наша дума, наша пісня не вмере, не загине. От де, люде, наша слава. Слава Україні!”

Як золото з вогню

Шевченкове слово спонукало до самоідентифікації не одне покоління українців. У його лоні виростали патріотичні постаті, які багато зробили задля самоусвідомлення нації. У часи заборон і гонінь на українське слово Кобзар повсякчас нагадував нам про наше українське покликання. Про це інтерв'ю з кандидатом філологічних наук, доцентом кафедри української літератури Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя Оленою МОЦІЯКОЮ.

О. Моціяка: 3 найдавніших спогадів виринає таке: коли мені було десь три-чотири роки, ми з мамою пішли до річки, а там плавали каченята з качкою. І мама, замилувано дивлячись на них, процитувала:

*А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.*

Тоді я й дізналася, що ці рядки написав Тарас Шевченко. У душі до цього часу залишилися світлі відчуття: і від сонячного ранку, і від цих поетичних рядків, у яких стільки зрідненості з природою, котру в дитинстві сприймаєш особливо, у казково-фантастичному ореолі. Звичайно, мої враження від творчості Шевченка розширювались і поглиблювались у міру мого дорослішання. Шкільні роки припали на радянські часи, коли утверджувався культ Шевченка революціонера-демократа, атеїста й борця проти панів. Однак учителі, з якими мені дуже пощастило, відкривали моїм однокласникам й іншого Шевченка — патріота, людину, яка зневажала національне відступництво, лицемірство, моральний конформізм. Моїми вчителями були Євдокія Володимирівна Колесник та Віра Олександрівна Ткачук.

Професійне, наукове вивчення Шевченка пов'язане з інститутом, а потім аспірантурою. Кандидатська дисертація присвячена українській романтичній поезії, зокрема романтичному стилю Т. Шевченка. Це була досить смілива тема, яку запропонував мій науковий керівник, відомий науковець Михайло Трохимович Яценко. Адже радянське літературознавство з його реалізоцентричністю досить упереджено ставилося до здобутків романтизму. У творчості Т. Шевченка романтизм тоді трактувався як явище перехідне, тимчасове, учнівське, властиве лише його ранній поезії. Наприклад, монографію П. Приходька про романтизм Т. Шевченка вилучили з широкого наукового обігу. Художні досягнення Шевченка дослідники вбачали у розвитку критичного реалізму.

Однак по-справжньому об'єктивне вивчення феномену Шевченка стало можливим лише в часи перебудови, коли подолали “диктатуру” марксистсько-ленінської методології. Різноманітні методології, відсутність ідеологічного тиску сприяють пізнанню таких граней постаті Шевченка, які раніше були неможливими. Це, наприклад, історіософія Шевченка, його національна ідея, релігійні погляди, міфологізм мислення, феміністичні інтенції, проблема помсти, інтимне життя поета, його творчість у контексті світового романтизму тощо. Невипадково одні з перших монографій цього часу мали промовисті назви: “Незбагнений апостол” (В. Яременко), “Шевченко непрочитаний” (Є. Сверстюк). Великий інтерес сьогодня викликають також праці Ю. Барабаша, Д. Наливайка, І. Дзюби, О. Забужко, Є. Нахліка, І. Мойсеїва, Л. Генералюк, О. Борожня, Л. Ушкалова. Крім того, до читача прийшли і дослідження XIX—поч. XX (М. Чалий, О. Кониський, П. Филипович, Ст. Балей), шевченкознавчі праці представників української діаспори (Ю. Бойко, П. Зайцев, Ом. Пріцак, Ю. Луцький, П. Одарченко, Л. Плющ, Є. Маланюк, В. Барка, І. Фізер, Г. Грабович та ін.), українського шістдесятництва (М. Коцюбинська, Є. Сверстюк, І. Дзюба). Сучасна наука використовує філософський підхід до осмислення феномену Шевченка як цілісної особистості, особливо велику увагу звертає на дослідження поетики, стилю його творів. Велике досягнення сучасної науки — вихід у 2001—2007 роках семи то-

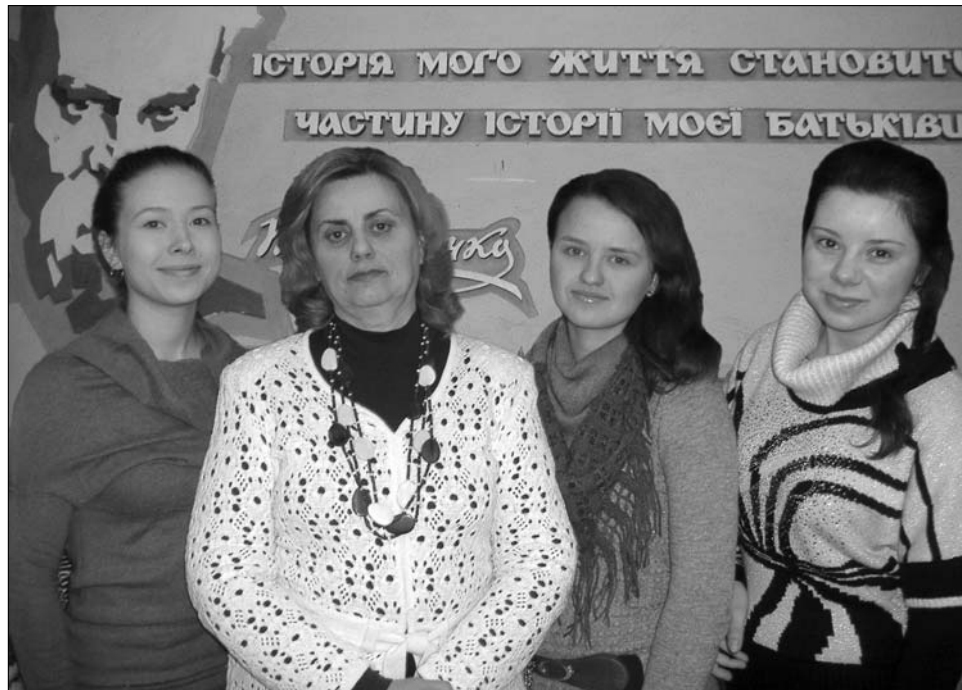
мів праць Т. Шевченка (1-6 — літературні твори, 7 — малярські) із запланованого 12-титомника, перших томів 6-титомної Шевченківської енциклопедії.

— Ви нагадали мені часи студентства наприкінці 70-х років у Київському державному університеті імені Тараса Шевченка, коли нам забороняли проходити повз його пам'ятник навпроти головного корпусу щорічно 22 травня. А за читання “не тих віршів” відраховували з вишу. Все це лише підсилювало інтерес до Кобзарєвої творчості. У його “Щоденнику” мене вразило тоді зізнання про те, що дурна муштра на заслання так і не зробила з нього солдата. Що врятувало від моральної деградації творчу особистість, у якій відібрали можливість мистецької реалізації? І я знайшла відповідь у листі Шевченка до А. І. Толстої з Новопетровського укріплення 9 січня 1857 року. “Теперь и только теперь я вполне уверовал в слово: “Любя наказую вы”. Теперь только молюся я и благодарю его за бесконечную любовь ко мне, за неиспытанное испытание. Оно очистило, исцелило мое бедное больное сердце. Оно отвело призму от глаз моих, сквозь которую я смотрел на людей и на самого себя. Оно научило меня, как любить врагов и ненавидящих нас. А этому не учит никакая школа, кроме тяжелой школы испытания и продолжительной беседы с самим собою. Я теперь чувствую себя если не совершенным, то, по крайней мере, безукоризненным христианином. Как золото из огня, как младенец из купели, я выхожу теперь из мрачного чистилища, чтобы начать новый благороднейший путь жизни”.

— Недарма ж Іван Франко влучно назвав Тараса Шевченка “володарем у царстві духа”. Це унікальний поет-лірик у світовій літературі. Важко перерахувати різноманітні поетичні рефлекси Шевченка. Тож залежно від настрою, життєвої ситуації лягають на душу різні твори поета, вони заворожують чистотою і ширістю почуття, у них нема фальші, “зерна неправди за собою”. Щодо переконань, думок — Шевченкових “скрижалей”, на основі яких хочеться будувати власне життя, то це насамперед свобода і гідність особистості та нації, соціальна рівність людей, глибинний патріотизм, готовність не тільки словами, а й діями доводити його. Це відповідало бажанню високого звання людини, неприпустимість осквернення образу Божого, любов до ближнього, прагнення творити добро, ширість, невідчужливість, нескореність, “сердечне” ставлення до світу, вміння дивуватися його красі, захопаність в українське слово, фольклор, віра в обов'язкову перемогу добра та справедливості, духовного воскресіння України та людства.

— Успілкуванні з деякими людьми часто помічаю, що вони сприймають творчість Шевченка через заідеологізований більшовицький міф, нав'язаний їм ще в шкільні чи студентські роки. І ця заостієнність традиція триває і в сучасній школі...

— На щастя, протягом останніх п'яти років я відчуваю, що студенти відходять від стереотипного, радянського сприйняття Шевченка як лише нещадного борця проти панів. Уже ніхто не трактує образ зорі у вірші “Сонце заходить, гори чорніють...” як зорі революції. Звичайно, і сьогодні студенти легше сприймають біографію, тому жіночої долі в поезії Т. Шевченка і більш складно — світогляд, історіософію, символіку, іронію й самоіронію поета. “Інтелектуальний вибух” у сучасному шевченкознавстві, поява низки цікавих наукових досліджень дає можливість сумлінному студенту наблизитися до розгадки феномену Шевченка, побачити його “стереоскопічно”, без нав'язливої абсолютизації

лише якоїсь однієї інтерпретації. Однак пізнання Шевченка слід починати з обов'язкового прочитання творів. Саме тому перевірки цього виду роботи надаю багато часу. Серед творів для вивчення напам'ять студенти обирають не тільки хрестоматійні, а й ті, які найбільше резонують із їхнім серцем. Оскільки навчальну програму з історії української літератури створюють викладачі кафедри, то в мене є всі можливості втілити свою концепцію Т. Шевченка. Єдине, чого бракує, — це часу на самостійну роботу для студентів.

Щодо програми вивчення Т. Шевченка в школі (сьогодні це 9 клас), то в одній із статей я детально проаналізувала шевченкознавчі розділи шкільних підручників. На мою думку, програма перевантажена кількістю обов'язкових для вивчення творів. Це призводить до їхнього поверхового аналізу, не розкриває суті поезії Т. Шевченка, її неповторності, формує погану учнівську звичку читати у скороченому вигляді, схоплювати лише сюжет, викликає несприйняття, а інколи відразу до творчості письменника. Вважаю, що для школи достатньо вибрати близько десяти творів Т. Шевченка. Основне — розкрити “секрети поетичної творчості”, специфіку ліричного образу. Натомість невинуватим, на моє переконання, є вилучення з програми для 9 класу біографії Т. Шевченка. Ознайомлення учнів із життям Т. Шевченка в середній школі зовсім не заперечує потреби вивчення її у старшій школі на новому рівні. Тим більше це важливо в контексті розвитку сучасної шевченкофобії, спекулюванні на незнанні молоддю основних фактів життя поета.

Хочеться вірити, що мрія Т. Шевченка про “добрі жнива” від засіяної ним ниви словом, розумом, добром із часом ставатиме все більшою реальністю. Вшановувати Кобзаря — це означає передусім знати Поета, пізнавати його Слово.

— Із 2008 року твори Тараса Шевченка вивчають в оригіналі в Кембриджі, бо вважають його не тільки українським національним поетом, а й митцем глобального масштабу. “У своєму інноваційному використанні просторіччя він може бути настільки ж потужним як Бернс. У сповідальній ліриці він інтимний як Рільке. У його містицизмі можна бути спогади як у Блейка. Його гуманізм часом різкий як у Тагора. Ця складність може здатися важкою, але наші студенти отримують задоволення від цього завдання”, — стверджує викладач кафедри українознавства Рорі Фіннін. Він називає українського митця одним із найбезкомпромісніших та унікальних голосів у сучасній європейській культурі, який з особливою пристрасністю звертався по справедливості для всіх пригноблених народів, вказав важливі моральні уроки з минулого, і виокремлював відносини між людиною та Богом у занепадаючому світі.

— Допки людина відчуватиме себе істотою духовною, доти буде актуальною поезія Т. Шевченка. У ній поет у високохудожній формі показав свою душу, сумніви (інколи навіть розпач) і контрасти в пізнанні таїни людського буття, суперечли-

вість глибоких почуттів, роздуми над призначенням людини на землі:

*“Один у другого питаєм,
Нащо нас мати привела?
Чи для добра? чи то для зла?
Нащо живем? Чого бажаєм?
І, не дознавшись, умираєм,
А покидаємо діла.
Які ж мене, мій Боже милий,
Діла осудять на землі?”*

І ось ця вертикаль “земля—небо”, яка завжди відчувається у Т. Шевченка, робить його, за виразом Є. Сверстюка, поетом “понад часом”.

Актуальна й історіософська поезія Шевченка. У цій актуальності є й добре, і погане. Добре те, що вона формує таке необхідне завжди почуття патріотизму, національної гідності, прагнення державної незалежності. А “погане” полягає в тому, що, на жаль, “хвороби національного українського організму”, про які Шевченко писав ще в середині XIX століття, не подолані й до сьогодні. У поемах “Великий льох”, “І мертвим, і живим...”, “Сон (Гори мої високі...)”, “Бували воїни й військові свари...” поет вказав на такі “національні гріхи”, як нерозвинена національна свідомість, національний розбрат, пасивність, байдужість, фарисейство, лицемірство у середовищі заможних українців, готовність української політичної еліти заради особистого збагачення жертвувати національними інтересами.

Роль Шевченка в українській культурі загальноновизнана. Він вибудував “хребет” українській нації, врятував її від зникнення на історичній арені, у поетичному слові вибудував духовну державу Україну, став її символом. Т. Шевченко — основоположник нової української літератури, він вперше створив яскравий індивідуальний стиль, розвинув принципи гуманізму й народності, підніс українську літературу до світового рівня. І цей внесок у скарбницю світової культури типологічно близький передусім до ролі визначних європейських письменників доби романтизму (О. Пушкіна, А. Мікєвича, Дж. Байрона, В. Гюґо, Ф. Шіллера, Ю. Словацького, Ш. Петефі, Я. Коллара та ін.), які в художньому слові відкрили неповторний спосіб мислення, менталітет своїх націй, їх духовний досвід. Водночас О. Забужко зараховує Шевченка і до унікальних письменників — творців національно-консолідуючого авторського міфу. Ця нечисленна низка має не тільки синхронний, а й діахронний вимір. Це Данте, Сервантес, Гете, Мікєвич, Коллар. Саме вони зуміли своїм словом підняти з руїн власні нації, закласти їм “програму” самозбереження й розвитку. Однак ще А. Луначарський наголошував, що серед європейських письменників Т. Шевченко виділяється особливою силою своєї зворушливої любові до вітчизни. Український письменник збагатив світову літературу індивідуальним суб'єктивізмом, який виявився і в художніх засобах, і в надзвичайно багатому духовному змісті його поезії, що порушує вічні загальнолюдські проблеми.

Спілкувалася **Надія ОНИЩЕНКО**

Наталя ГУМНИЦЬКА,
член НТШ, член “Просвіти”,
Львів

“Він був сином мужика і став
володарем у царстві духа.
Він був кріпаком і став велет-
нем у царстві людської культури.
Він був самоуком і вказав нові,
свіжі і вільні шляхи професорам
та книжним ученим”.

Іван Франко

Серед геніальних творчих особистостей у світі важко знайти постать такого масштабу і з такою трагічною долею, як у Тараса Шевченка. Прожив усього 47 років. Із них 24 — у кріпацькій неволі (своєрідна форма рабства), 10 — на засланні. Тільки 13 — на волі! У 24 роки — викуп з неволі, а через 9 років свободи, тобто у 33 роки — заслання на понад 10 років без права писати і малювати. Проте поряд із трагізмом — безмежна радість творчої внутрішньої свободи і гідна подиву продуктивність. Успішне закінчення із золотою медаллю 1845 року Санкт-Петербурзької академії мистецтв, слава молодого перспективного художника і кандидата на навчання в Італії, а найголовніше — сенсаційна поява поетичної збірки “Кобзар” 1840 р., тобто лише за два роки перебування на волі! Дивовижна працездатність, дивовижної сили й енергії Слово! Слово, сповнене любов’ю до усіх поневолених людей світу і, безперечно, своїх закріпачених земляків. Літературна спадщина вражає і жанровим багатством, і обсягом: 238 поетичних творів. Те ж стосується і мистецької спадщини Тараса Шевченка: 835 творів різного жанру і ще 270 втрачених художніх праць. Він — блискучий портретист. Серед 150 портретів сучасників — 43 автопортрети. А ще тонкий музикант, володар чудового тенорового голосу.

Своє вкрай коротке життя на

Посвята

До стовпів людського духа належить постать Тараса Шевченка, 200-літній Ювілей якого 2014 року за рішенням ЮНЕСКО буде відзначати світова громадськість. Та чи достатньо відоме це ім’я світовій спільноті, чи озайомлена вона з його багатогранною творчістю? Питання риторичне. Причина — століття бездержавності України, наслідки якої відчутні й у третьому тисячолітті: на 23-му році незалежності України багато хто й досі вважає її частиною Російської Федерації.

Свободі Шевченко присвячує і науковим дослідженням у галузі археографії, археології, етнографії, фольклористики, поліграфії (гравюри), а також громадській (ідейний натхненник Кирило-Мефодіївського братства) та освітній роботі. Автор і видавець “Букваря” українською мовою, а також задуму серії підручників з історії, географії, математики. Але тяжка хвороба і смерть, на превеликий жаль, не дозволили Шевченкові здійснити цей масштабний освітянський проект. Безперечно, геній Шевченка позначився на всій його творчій спадщині. Учені й досі дискутують щодо першості у цій спадщині генія-художника чи генія-поета. Проте силою свого лаконічного і ємкого Слова Шевченко зайняв чільне місце не лише серед титанів Духа своєї епохи, а й своїх попередників і наступників. Дивовижна сила його поетичного слова закодована в божественній любові до людини, до її свободи, гідності, духовної краси і гармонії, національних традицій.

Саме вічні проблеми змаган-

ня Добра і Зла за творчу свободу та щастя людини, які є стрижневими у творчості Шевченка, поставили його у ряд гуманістів, духовних світочів людства, які дають надію на волю і вказують шлях її здобуття. Шевченко належить до рідкісних прикладів у світовій культурі, який не лише своєю творчістю, а й своїм життям довів можливість духовного

зростання гідності Людини до її Ідеалу за будь-яких обставин. Він здійснив життєвий і творчий подвиг — вселив віру нащадків у реальність піднесення людської Мислі, людського Духа над матеріальними прагненнями та життєвими обставинами. А головне — здобуття внутрішньої свободи, позбавлення страху, а отже, рабської сутності людини.

Але є ще одна заслуга Шевченка перед світовою культурою — він своїм Словом зберіг український народ, об’єднав його в один національний організм, вказав основні екзистенційні імперативи його поступу. І в цьому чи не найбільша сила і заслуга природи генія Шевченка і перед світовою, і перед українською історією. По суті, Шевченко — це особистість, яка змінила історію не лише України, а й Європи, підтвердивши наявність у її центрі вкрай цікавої, самобутньої і перспективної нації, зберігши українську ідентичність силою своєї життєствердної формули: **“Я на сторожі коло їх поставлю Слово...”**. Сьогоднішні історичні змагання на Майдані Незалежності у Києві (і на безлічі майданів біля пам’ятників Шевченка в містах і містечках України та багатьох країн світу) за європейський вектор України, за свободу і гідність людську й національну, підтверджують віру Шевченка в “оновлену землю” без “ворога супостата”, а лише зі щасливою матір’ю і сином, радісними, вільними людьми. Бо найбільше щастя на землі за Шевченком — це усміхнене обличчя людини!

Шевченко для всього людства — це Прометей, який своє переповнене безмежною любов’ю серце віддав Людству для здійснення його мрій про Свободу, Гідність, Добро. Завдяки своєму універсалізму і гуманізму Шевченко став одним із Духовних стовпів людства, що запліднює небо стихією Гармонії, Любові, Братерства. Тож не дивно, що вдячні люди в Україні і поза її межами спорудили Тарасові Шевченку понад 1 000 монументальних скульптурних портретів, а його “Заповіт” перекладено майже 200 мовами світу! Низький уклін цьому визволителю людського Духа і поборникам Правди на Землі у Рік Його 200-ліття!

Богдан ВИХАНСЬКИЙ

Походжу з простої селянської родини, у якій книжка в пошані нарівні з хлібом. Про мого дідуся Миколу, який помер ще до війни, розповідали, що він не міг ні пообідати, ні повечеряти, якщо перед очима не лежала книжка чи принаймні газета. Сусід-поляк Даніцький, на прізвисько Мунис, прискаливши око (бо “тверди русін”) іронізував: “читає бе-ме-Україна”, тобто майже по складах, лише слово “Україна” випадає за одним махом. Саме отой дідусь, ставши членом-засновником і бібліотекарем читальні “Просвіти” в рідному селі, залишив нам безцінний скарб — Шевченків “Кобзар” 1893 року випуску, видання Товариства імені Шевченка, в якому одне вступне слово професора Омеляна Огоновського має 171 сторінку (!) і він зберігається з 1905 року в нашій хаті як найцінніша реліквія. Тому ось уже майже сім десятиліть свого життя їду з Шевченком, подивляю його велич, лелію його Слово.

На зорі Незалежності (у травні 1992) помер мій батько, ровесник віку, хлібороб до 1945 року, а опісля, після курсів у Києві, службовець системи заготівель та державного страхування до 77-річного віку. Продовжуючи справу батька, працював у читальні з 1928 року, спершу бібліотекарем, згодом місто-головою, а відтак до

Милуючи око й навчаючи

1937 року і очільником читальні. Маючи небуденну пам’ять, займаючись самоосвітою всеняке життя, став високоосвіченою людиною, зібрав солідну книгозбірню і прищепив нам усім не тільки любов до книжки, а й до Шевченка та України. На жаль, уся довоєнна частина його бібліотеки мама спалила в сталінські часи. Була вона у скрині в столі, бо були в ній речі, які вважалися ворожими, націоналістичними. Коли ж колгосп намірився розібрати стодолу, мама в страху, що викриється схованка, в плахті поносила книжки в хату і вкинула в піч, яку якраз напалювала на хліб. Я того жакіття не побачив, але мій біль за втраченим не стих і сьогодні.

Найціннішою річчю для мене став тритомник Тараса Шевченка, виданий Державним видавництвом художньої літератури 1949 року (як передрук із ювілейного п’ятитомного видання на честь 125-річчя з дня народження 1939 року). Саме його мені подарував батько на честь закінчення початкової школи. Зроблений добротно, із суперобкладинкою, він і сьогодні ак новий. Чимало постаралася й школа: учням за добрі успіхи і за активну участь у художній самодіяльності дарували гарну книжку. Так у мене з’явилися однотомний “Кобзар”,

“Повести” Шевченка тощо. Мої студентські роки і перші роки вчителювання припали на часи хрущовської відлиги, тож моя Шевченкіана стала швидко поповнюватись: особливо цінною вважаю “Біографію” Т. Г. Шевченка видавництва Академії Наук УРСР 1958 року, не менш дорогий для мене зелененький “Кобзар”, виданий Держлітвидавом УРСР 1961 року (майже кишенькове видання), яке я брав із собою на військову службу, а також двотомний “Кобзар” видавництва “Дніпро”.

Величезну кількість творів Шевченка і про Шевченка було видано у ювілейні роки: 1961 року — на честь 100-річчя з дня смерті поета, та 1964-го, коли за рішенням ЮНЕСКО світ урочисто відзначав 150-річчя з дня народження нашого генія. Добру справу зробило тоді видавництво Львівського університету імені І. Франка, випустивши серію книжок-метеличків мікронакладом у 2000 примірників, з них у мене зберігаються “Слово про Шевченка”, “І мене в сім’ї великий” та інші. Зберігаю ювілейну газету “Літературна Україна” від 9 березня 1964 року, де про Шевченка мовлять слово Павло Тичина, Максим Рильський та інші тодішні наші класики, а також ювілейний “Шевченківський

календар”, що його підготувала редакція “Українських календарів”.

Чудовий вигляд має найповніша на той час “Біографія Т. Г. Шевченка”, видана в “Науковій думці”, за яку колектив науковців отримав Державну премію. Особливо вражає фоліант “Всенародна шана”, де чудовими ілюстраціями і науковими текстами яскраво показано вселюдську славу нашого поета в період святкувань ювілеїв. Для мене ця книга особливо знаменна, бо серед пам’ятників, споруджених нашому Пророку, є монумент у Вашингтоні, до спорудження якого причетні мої земляки. Так, художню комісію з вибору найкращого проекту очолював один із найславніших митців сучасності — Святослав Гординський, із сусіднього села Гордині, а батько народився в нашому Самборі. Українськими хорами на святі відкриття пам’ятника диригував знаменитий композитор і диригент Антін Рудницький, брат Мілени, Івана та Михайла Рудницьких, який народився в сусідньому селі Лука, звідки родом, до речі, і світової слави академік Омелян Пріцак, і поет та кооператор Остап Луцький, і Богдан Котик, перший демократичний мер Львова, і етнограф Михайло Скорик, батько нашого славного

композитора Мирослава Скорика.

Згодом до моєї Шевченкіани увійшли і “Малий Кобзар” і двотомний “Шевченківський словник”, і художня біографія нашого поета на широкому загальноєвропейському тлі, що її створив польський письменник і літературознавець Єжи Єнджевич — “Ночі українські, або Родовід генія”. Інколи беру до рук і такі літературознавчі чи довідково-пошукові речі як літературний портрет О. І. Білецького “Т. Г. Шевченко”, монографії І. І. Пільгука “Т. Г. Шевченко — основоположник нової української літератури” та “Традиції Т. Г. Шевченка в українській літературі”, розвідку Анатолія Костенка і Єсбола Умірбаєва “Оживуть степи...”, путівник “Будинок-музей Т. Г. Шевченка в Києві” чи Канівський державний музей-заповідник “Могила Т. Г. Шевченка” та інші. З останніх надходжень особливо цінні — “Тарас Шевченко. Кобзар. Художник Василь Лопата, видання ВУТ “Просвіта”, 1993 рік і Зінаїда Тархан-Береза “Святиня, Науково-історичний літопис Тарасової Гори”, К. 1998 рік.

До славного 200-літнього ювілею. Українські видавництва випустять ювілейні видання. Як було б добре, аби вони опинилися у книжних шафах наших віталень. Милуючи і наше око, і наших нащадків. Милуючи і навчаючи. Слава Шевченкові!

Філософію та глибину Шевченкової думки не просто осягнути, не орієнтуєшся у біблійних текстах. Але Дмитро Степовик знавець не лише Книги книг. Ще зі шкільної, а потім і студентської лави він ознайомився з “невідфільтрованими” Шевченковими текстами, які не публікувалися в советські часи і для переважної більшості навіть університетської молоді були недоступні. Особливо прискіпливо й уважно студював його листування і щоденники, ці найінтимніші, найвідвертіші свідчення людської душі.

Прочитав і перед ним, як розповідав сам автор, постав зовсім інший, новий Шевченко. Таким він побачив його тоді, коли чверть віку тому в Канаді познайомився зі скульптором Леонідом Молодожанином, який по всіх континентах (від Америки до Європи) різбив молодого, одухотворено-натхненного Шевченка. Перед ним в уяві постав енергійний, життєрадісний поет і художник, а не насуплено-суворий, яким його звикла бачити переважна більшість українців.

До речі, Степовик в одній зі своїх публікацій ще до написання цієї книжки розповів, як творився пам’ятник Тарасові Шевченку в Києві. Виявляється, до скульптури (автор М. Г. Манізер), що височіє в парку перед червоним корпусом Київського університету, 1938 р. доклав рук сам Лазар Мойсейович Каганович. Він обматюкав і відкинув попередній авторський проект (який, фактично, був “скопійований” із проекту пам’ятника Михайла Гаврилка) і зажадав, щоб в образі Шевченка було показано людину, що втратила всяку надію, з повністю розбитими мріями, яка всім своїм виглядом — опущена голова, насуплені брови, закручені за спину руки — говорила: все вже втрачено, треба змиритися... Це те, що сьогодні Москва з її імпер-шовіністичною пропагандою намагається зробити з українським народом. Але, слава Богу, згаданий пам’ятник стоїть і крім місця традиційного вшанування Кобзаря він став об’єднувальним символом усіх тих, хто знає і свято шанує некастроване кагановичами слово Тараса.

До написання “Наслідуючи Христа” Дмитро Степовик мав дві спонуки. По-перше, неодноразово, не просто з метою аналізу, перечитуючи його твори, епістолярій, щоденник, він побачив Шевченка не тільки як геніального митця, а як глибоковіруючу, людяну, люблячу, охоплену стражданням людину; у хвилини сумнівів і душевної боротьби повсякчас звертання до Всевишнього: “Боже, поможи!”. А ще, як зазначає автор: “Він мав істинно Божий дар: вроджене чуття й уміння відрізнити справжню віру від показухи”, яке мав із дитинства. Перед автором постали й оті молитовно — який символ! — складені руки у Шевченка, які колись довелося побачити на знаменитій гравюрі відомого німецького гравера й художника Альбрехта Дюрера.

По-друге, незгасаючі, а чим далі все підживлювані озлоблення, ненависть, густо пе-

Наслідуючи Христа

Професор Дмитро Степовик відомий у наукових академічних колах України, Європи й Америки як один із найкомпетентніших знавців і дослідників давнього українського образотворчого мистецтва, зокрема гравюри та ікони. Він автор понад сорока книг і ґрунтовних монографій на цю тему.

У коло його наукових інтересів і досліджень як мистецтвознавця, філософа, богослова органічно входить і священне християнське мистецтво. Зокрема Д. В. Степовик усе своє життя цікавиться місцем і значенням християнсько-релігійної тематики у творчості Тараса Шевченка. Незважаючи на те, що вітчизняне й світове шевченкознавство нараховує сотні книг і десятки тисяч наукових публікацій, зазначена тема навіть сьогодні мало вивчена. Зате україноненависники вже понад півтора століття не вгамовуються, намагаючись будь-що спотворити, оббредати життя і творчість Шевченка. Тож нова книжка автора, яка написана до 200-ліття Кобзаря “Наслідуючи Христа: Віруючий у Бога Тарас Шевченко”, — гідна відповідь насамперед тим, хто внаслідок клінічної імпер-шовіністичної параної чи іудиного комплексу намагається дискредитувати генія української нації.

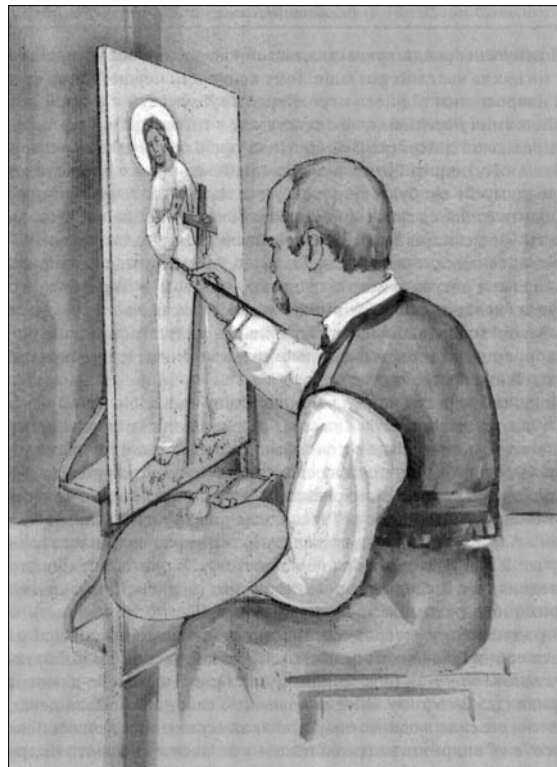
ресипані брехнею, жахливі випадки проти Шевченка не лише окремих літературних критиків (напр., Віссаріона Бєлінського), а й російської церкви, яка, здавалося б, мусила бути толерантною. Такий собі російський піп Іоанн Чернавін ще на початку ХХ ст. написав один із найпаскудніших памфлетів-пасквілів “Тарас Шевченко і його релігійно-політичеські ідеали”. Власне, це найголовніше, що спонукало Дмитра Власовича відкласти всі свої наукові й викладацькі справи й засісти за роботу над цією книжкою. Не можна не процитувати уривок, просякнутий неймовірним цинізмом і ненавистю російського попівства до українського генія, який був і навіки залишатиметься сконцентрованим уособленням української національної ідеї:

“Вот кому на руку разрушительная работа мазепинцев, — пише російський піп Чернавін, — батьком которых является Тарас Шевченко. Недаром имя его стало штандартом изменников, оно треплется на древке разбойничьего знамени — бандиты, с погромом идущие на отечество. Иуда, продавший своего Христа австрийским легионам и римскому престолу. Каин, оттачивающий нож на брата, они укрываются за именем Шевченка как за брестером. Они вырезали на своих щитах его стихотворные призывы и проклятия. Они вот уже не одно десятилетие с его идейной помощью подкапывают корни огромного российского дуба. Мы останавливаемся с изумлением перед фигурой человека, обгадившего свою мысль братской кровью родного народа, опорочившего свою душу бессмертным угодением вкусам неверующих и прелюбодедов. Шевченко не наш. Он ангел, павший с неба. Он — марево пустыни, влекущей обманчивой картиной прекрасной земли. Он — отец изменников, вдохновитель предателей, соблазнитель колеблющихся умов. Он нам не нужен”.

Ось так представник Російської православної церкви, священник, який за нібито духовним покликанням мав би проповідувати любов і прощення до ближнього, кипити-палає диявольським (це слово в перекладі з грецької — сию розбрат, зводжу наклеп) гнівом і ненавистю до Шевченка. Своєю шойно виданою працею Дмитро Степовик дав розлогу, скрупульозно аргументовану гідну відповідь усім шевченко-, а відтак і україноненависникам.

У самій назві книжки “Наслідуючи Христа: Віруючий в Бога Тарас Шевченко” жодним чином (хоч один із рецензентів мало не назвав це святотатством) нічого не перебільшено. Вже неодноразово писали про те, що прості українці боготворили Поета. Із цього приводу записано чимало легенд і переказів, що засвідчують роль і місце Шевченка в духовному житті й формуванні світогляду українців. Але є ще один факт, про який, напевно, не знав рецензент. Річ у тім, що, перебуваючи під царською заборороною писати і малювати, Шевченко всі роки на заслання мав при собі лише дві книги, які читав-перечитував мало не щодня — Біблію і “Наслідуючи Христа” середньовічного латинського богослова Томи Кемпійського, яку йому надіслала княгиня Варвара Рєпніна. Але навіть не віддаючи про це, а знаючи навіть поверхово життя і творчість нашого Пророка, можна з певністю сказати, що він справді наслідував приклад Христа. Сам автор, порівнюючи, як мучили фарисеї, садукєї Ісуса Христа і провісив аналогію із знущаннями російської сатрапії і їхньої церкви над Шевченком, без сумніву дав книжці саме таку назву.

Про масштабність самої роботи красномовно свідчать заголовки глав книжки: “Віра Шевченка: деякі контрверсії”; “Свідчення

А. Дем’янух. “Тарас малює воскреслого Ісуса Христа”. Сепія. 2013

Шевченкової віри в Бога”; “Шевченко і московське православ’я”; “Прослава в Бога у Шевченковім “Кобзарі”; “Блаженний чоловік”; “Молитви з неволі”; “Пресвітлий рай”; “Святі пророки”; “Милостивий батько — і блудний син”. У них дано детальний аналіз тої частини мистецької й поетичної творчості Тараса Шевченка, яка безпосередньо стосується християнського світогляду поета. І до кожного прикладу — цитата зі Святого Письма.

У своїй монографії Дмитро Степовик не обмежується власними дослідженнями. У книжці представлено кілька розвідок низки шевченкознавців, які неспростовно засвідчують глибоко християнську віру Тараса Шевченка. Зокрема Миколи Гнатишака, Василя Завітневича, митрополита Іларіона (Огієнка), Богдана Лепкого, Богдана Стебельського, о. Михайла Шевченківа та ін.

Книжка багата на ілюстрації, яких тут близько півтори сотні: численні сепії львів’янина А. Дем’януха, рисунки, акварелі, сепії і гравюри Т. Шевченка, В. Касіяна, акрилик В. Слєпченка. Тож професор Дмитро Власович Степовик видав справді, як зазначається зокрема в анотації, “новаторську й надзвичайно цікаву книгу про людину, яка давно стала символом України”. І яка каменя на камені не залишає від численної критики далекими від правди і неупередженого погляду християнської сутності життя і творчості Тараса Шевченка.

Національна цінність

У київському музеї Тараса Шевченка на бульварі його імені закінчуються ремонтно-реставраційні роботи. 9 березня, у день 200-ліття Кобзаря він гостинно відкріє свої двері для відвідувачів, яких чекає чимало несподіванок.

донедавна складався з двох споруд — власне виставкового й адміністративного корпусів став просторий внутрішній дворик зі скляним високим дахом — атріум. Тут планують розміщати змінні виставки. Атріум має ще й підвальне приміщення, де розташовуватиметься великий конференц-зал, туалети й підсобно-технічні приміщення.

У всіх виставкових залах тепер функціонуватиме нова сучасна система регулювання температурного режиму, що надзвичайно важливо для зберігання виставлених безцінних експонатів. Усе це, вкупі з ремонтно-реставраційними роботами, “потягнуло” на 50 млн грн, з яких лише третину виділили з бюджету.

Щодо самих експозицій, з приводу яких культурно-мистецька громадськість зламала стільки списів у полеміці з генеральним директором музею Дмитром Стусом, то вони, в принципі, залишаються незмінними. Хіба що створена нова — “Шевченко — божеественне покликання”. Вона розміститься у чотирьох залах, де будуть представлені оригінальні Шевченкові живописні полотна, його акварелі, графіка. Але, як вважають муніципалітети, такі роботи, що мають величезну національну цінність, не повинні експонува-

тися тривалий час і їх треба буде замінювати на копії. Але в перші дні святкування ювілею Тараса Шевченка відвідувачі все-таки матимуть змогу милуватися його неповторними оригінальними роботами, що засвідчують великий талант Шевченка не лише як першого в Російській імперії “академіка гравюри”.

Із приводу і самих реставраційних робіт, і виставково-експозиційного плану оновленого музею в громадськості було доволі багато критичних думок і несприйняття нововведень. На моє запитання гендиректорів, чи задоволений він сам з усього зробленого за цей час у музеї, він відповів:

— Виходячи з того обсягу фінансування і тих обставин, у яких тривали роботи в музеї, можна сказати, що так.

Чи так оцінять і сприймуть відвідувачі і фахівці нове обличчя Шевченкових пенатів буде відомо уже 9 березня. Бо найголовнішим критерієм був і залишатиметься не колір фасаду чи інтер’єру виставкових залів, а той невловимий дух, який мусів би бути там присутній. Чекаємо відгуків усіх небайдужих.

Матеріали підготував
Микола ЦИМБАЛЮК

Фото Євгена Букета

Насамперед змінили колір фасаду споруди, який після перефарбування зі світло-бірюзового став сірим. Перенесли і парадний вхід, тепер він буде з боку внутрішнього дворика. Будівельники-реставратори відремонтували балкони, підлатали дах, встановили нові світильники, провели гідроізоля-

ційні роботи (найсерйозніша багаторічна проблема для музейних паперових експонатів, зокрема гравюр — грибок). Але це не найголовніше, що змінило обличчя одного з провідних центрів експонування і дослідження життя і творчості українського генія.

Головним елементом комплексу, який

Маловідома сторінка Шевченкового життя

Феофан Гаврилович Лебединцев (1828—1888) родом з села Зелена Діброва, що розташоване неподалік від рідних шевченкових місць. Сюди вийшла заміж сестра Шевченка Катерина і стала навіть сусідкою Лебединцевих. Осиротілий Тарас був у сестри і дитиною, і підлітком, коли наймитував у кирилівського священника Григорія Кошиця. Ф. Лебединцев відомий як історик, педагог, журналіст, громадський діяч, член Тимчасової комісії для розгляду давніх актів. Заснував у Києві і редагував журнал “Руководство для сельских пастырей” (1860—1863), став першим видавцем і редактором журналу “Киевская старина”, в якому опублікували багато матеріалів із дослідження і пошанування життя і спадщини Тараса Шевченка. Ф. Лебединцев і його старший брат Петро, теж історик, — автори спогадів про поета.

Тарас Шевченко постійно цікавився знаменитим українським ярмарковим дійством, оспіваним Квіткою-Основ'яненком і Гоголем, і добре його знав. Ще підлітком, перебуваючи у Кошиця, бувало, возив на продаж яблука та сливи з попового саду, бував на ярмарках у Богуславі, Ромнах і Шполі. Відомий факт: у липні 1845 року він разом із Л. Свічкою побував у Ромнах

У серпні 1859 року, під час останніх відвідин України, Тарас Шевченко познайомився зі своїм земляком Феофаном Лебединцевим. Сталося це в Києві. Згодом, згадуючи цю подію, Ф. Лебединцев писав: “Тарас Григорович прийшов до мене /.../ Майже одразу він заговорив про задумане тоді в Петербурзі видання “Основи”, її завдання і мету, про сили, засоби і таке інше /.../, заохочував мене до участі в ньому, просив назвати інших, що забажають працювати на цьому полі діяльності”. Ф. Лебединцев після деякого вагання прочитав йому свій “невеличкий твір” про ярмарки, написаний у жанрі казання, тобто церковної проповіді. Поетові сподобалось почуте, і він забрав його для задуманої “Основи”. Ф. Лебединцев згадував далі, що Т. Шевченко вже в Петербурзі читав той рукопис знайомим, “захоплювався чистотою мови, її ритмом, речитативом, як казав він мені сам і як писали мені інші. Він не міг надивуватись, як зберіг я, пройшовши школу, таку чисту народну мову...”.

Наприкінці жовтня цього ж року Ф. Лебединцев звернувся з листом до поета, запитуючи, між іншим, про долю свого казання, та воно з'явилося в “Основі” лише після смерті Шевченка, в шостому числі журналу за 1861 рік, і без імені автора, як він того й хотів.

на Іллінському ярмарку, який якраз і назвав “знаменитим торжищем”, а в лютому наступного року разом з О. Чужбинським був на ярмарку в Лубнах. Такий же епізод згадує й А. Козачковський: “У червні 1859 року, вранці, у двір, де я жив, в'їхав поштовий візок. Той, хто сидів у ньому, здався мені схожим на Шевченка. Я не помилився; мовчки ми привіталися, мовчки він привітав мою сім'ю, мовчки кілька разів, помітно хвилюючись, пройшов по кімнаті, потім глянув у вікно на ярмаркову метушню і

висловив бажання подивитися ярмарок; ми пішли”. Було це в Переяславі.

Напевно, “казання” Ф. Лебединцева про ярмарки привернуло увагу Шевченка не лише чистотою мови і виразністю етнографічного малюнка, а й передусім палким співчуттям до народу. Це співчуття ще раз яскраво проявилось у вже згаданому листі Лебединцева до Шевченка, де маємо немовби вставну новелку про станового та нещасну сільську жінку. Цій новелці передують такі слова: “Був я ще раз в Україні. Ненько

рідная! Нехай тебе Господь милує! Сонце палило вдень, і місяць вночі!.. Надивився доволі на панів, попів і людей. Пани останню кров висають, попи, звичайно, службу правлять, часом люльки курять, в карти грають та ще добре випивають, а народ бідний терпить, терпить та сльози нищечком витирає”.

Мені не вдалося встановити, чи передруковувалося це казання, коли й де, після першої появи в “Основі”. Гадаю, сьогоднішнім

Анатолій Подолінний

читачам цікаво буде ознайомитися з ним. До цього друку текст підготовлений згідно з сучасним українським правописом.

Анатолій ПОДОЛІННИЙ,
кандидат філологічних наук,
Вінниця

Не раз буває, що як прийде невіденька святая, а часом і празник, то будлі декого побачиш у церкві: кидають усе, і службу Божу, та поспіхом в ярмарок те йде, те йде. А ті ярмарки на нашу годину лиху найбільш припадають як не в празник, то в неділю. Чи то ж справді що кожного разу потрібно вам до міста? Чи то раз у раз самому треба бути у місті, щоб купити що або продати? Чи тільки ж і гріха тому, хто до ярмарків вчащає, що одправу святую втерєє? Чи, може, інший і там добра не придбає, додому вернеться — і тут добра не знайде? Всяково буває. Ходім же та подивимось, як то люди в ярмарок збираються, як там себе поважають і додому вертаються? Чи все то по-Божому в їх робиться?.. Ні, всяково буває.

Вечоріє у суботу, потомились люди на роботі й сонечко вже на заході. От бовкнули до вечерні в дзвін; сполохнулись люди на нивах, розігнулись, стали на церкву, здихнули до Бога, трічі перехрестились та й знов хто за косу, хто за серп, — ручки дійти, снопа дов'язати. Благослови їх, Боже, то добрії люди, вони Бога в серці мають. Ще годин скільки і зняли усі, як водою змило, — в село пішли. Передзвонили до вечерні... а в церкві нікого немає: тільки так бабок із п'ять, що під дзвіницею сиділи, в бабинці стоять та Богу моляться за діточок, за внуків. Де ж діти, де внуки?.. На полі, під селом, у селі, повз церкву ідуть, перехрестяться і церкву минають. Іде одправа: дітки ягняток загаяють, жінки страву готують, а чоловіки вози справляють — в ярмарок їхати. Може, й справді ніколи до церкви, а ще ж і ярмарку нема!

Стемніло скрізь: декотрі й спать полягали, Богу помолившись. Пійдїть тепер по селу: чо-

Об ярмарках (До сільських парафіян)

го-то світїться по деяких хатах, чого люди гомонять? То в ярмарок збираються. Там батько з сином, мати з зятем, або чоловік з жінкою радяться, що б то купити, як би то продати. Нема тут слова лихого, розмовляють вони любесенько, тільки часом здихне котре легенько та промовить тихенько: “Як Бог поможе достатись завтра... на Бога надїя... коли б то дав Господь”. І згадаєш тут, яку то заповідь дав на сей случай Святий Апостол Іаков: “Аще Господь восхоцет і живі будем, сотворим сіє чи оно”, — так, каже, треба казати, як думаєш що зробиши. Та небагато на світі людей побожних: там діти змагаються за батьківське добро, одно продати хоче, друге зоставить, і лаються навмир вночі проти неділі і мертвих з гробу викидають; там жінка вередує, очіпка, хустки бажає; ось чоловік жінку б'є, гроші видирає, що до церкви поминилась на молебінь однести; йому, бач, хочеться пропить криваву копійку: зовсім до ярмарку не треба. Там в безверхій хаті лиху долю кленуть, що нїде грошей достати і нічого продати, а тут багаті виїжджають з двору з рибою та з сіллю, а в іншого мішків повен віз: ті Бога гнівлять, ці про Його ласку не згадають. От іще в одній хаті огонь погасає, вдова убогая сидить на лавці, на діточок поглядає, сльозами вмивається, що хліба й солі немає і нічим зодягнуться, і не знає, куди б повернутись в такій лихій недолі: багаті гордують, а вбогий — що поможе? Нехай же її Бог навчить, нехай утішить Божа Мати! Остання душа в селі не спить: то мати спинає, щоб не йшов за дур-

ницею у місто та попросивсь би сусідів дещо в ярмарку купити: “Чи то ж не гріх, — вона каже, — що так зневажаєш ти неділю святую? Служба Божа по всьому світу йтиме, а ти будеш лазити між возами та слухати даремні слова та сварку, та лайку. Встав би раненько, пішов би до церкви, Богу помолвився б, бач, я слаба та й батька на світі немає”.

Не слухає син, стару неньку зневажає, недобре щось бурмоче, мабуть, він ласки від Бога і щастя не хоче. Ходім від його — за село, у поле, може, ще декого побачим.

Світїть місяць над землею, по дорозі вози скриплять, народ гомонить, хто їде, хто йде, а деякі стали спочивати. От чумаки в балці на ніч ставши, повечеряли та Богу широко моляться; геть од шляху сліпці в траві сидять: хто молитовку шепче, той “Лазаря” на лірі ніби твердить; і сі, бач, у ярмарок поспішають — хліба прохати. Поможи їм, Боже! — то душі приязні, не бачать вони нікого, ні з кого не сміються, лихого долі не кленуть, за людей Бога все просять і Богу навчають молитися. Далеко у полі щось маячить: то убогая вдова манівцем шкандибає, останнього півника у ярмарок несе, щоб солі дрібчків скільки купити. Втомилася небога, впала на межу, кулак під голову підклала, сльозою на ніч умила і стала ніби дрімать. Коло неї під копою старчик Божий спочиває, помолвившись Господеві за онуків недобрих, що на старість з хати виганяють. Заснув у той, заснули всі в селі, і в полі, і в місті. Бідному сниться, що він багатим став, багатому, що гроші втерять, худобу покрали; іншому сниться,

що хтось його ошукав, другому нічого не сниться, мабуть, не мислив він нічого лихого, бо то вже сказано, що вдень кому на умі верзлось, то й уві сні ввижається.

Минула ніч, світять вже стало; стрепенулись люди: інше перехрестилось, друге помолилось, інше ж так чимдуж біжить до міста. Та не поможе Бог тому, хто об Йому не згадає. Ідуть і йдуть із ближніх і дальніх сіл — хто звечора знявся, хто вранці прокинувся; а по селах утрено правлять — нема нікого в церкві. От походились, поз'їздилися у місто, місця займають, ставлять вози, розв'язують, розставляють, що хто приніс або привіз. Господи, скільки тут крику, скільки тут сварки! Нехай би то перекупки: ті не знають за що заведуться, а то ж люди, здається, поважні, та й ті сваряться: не на тому, каже, місці став та не так воза поставив або колесом зачепив. Чи єсть тут за що змагатися чи лихословить? Оттак неділю святую стрічають! Не буде добра тому, хто диявола так рано згадав.

От стали дзвонити і на дев'яту пісню, може, люди схаменуться. Й справді, декотрі перехрестились, а другим не до того: що далі, то більш народу прибуває, — ходять, обглядають, прицінюють, торгують: ті дорого правлять, другі неначе не чують, товаром кепкують та докоряють один другого словами лихими. Чи ж то християне, що Божого дня не шанують? Чи мають вони Бога в серці? А чи давно жиди справляли шабас, та ні один не вигляне в місто, лавки позапирані, моляться Богу дома чи в школі. А як прийшла неділя, то тут-то саме й жиди торгують. Як кажуть, то й правда, що без жиди й ярмарку не буде. Нічого робити: ходім подивимось, як то християне в свято торгують, що продають і як купують.

Зійшло вже сонечко і люд Божий пригріло, освітило: не пригріло тільки душі скупого та не освітило чоловіка лукавого, що мислить все когось обшахрать. От багаті на возах сидять, сіль продають, повиїздили з своєю мірою та вагою, обмірюють, обвішують та дорого правлять. Багато все здається мало. А видурить у кого копійку лишню, чи то ж не все одно, що з кишені в його вкрати? Так ні, не вважають вони на Бога, тільки на своє багатство. Прийшла жінка мізерна солі купувати, та так багатого прохає, щоб шажок спустив та хоть дрібок прикинув: “Згляньтесь, — каже, — дядечку, на мене убогу: дітки маленькі, грошей немає. Нехай вам Бог заплатить!” Одвернувся, ніби не чує та спершу про себе каже: “Бог заплатить!”, а потім до неї: “Вибачай, небого, нехай тобі Бог поможе...”. Чи можна ж так казати, чи можна Бога цуратися? Замовчала сердешна, не лається, не кляне й не просить, скривилась трошки, завинула в хустиночку, що купила, та й пішла вздовж базару. Осталось в неї шажків зо два, так одного старцеві оддала, а другого до церкви занесла. Отут прийшло мені на пам'ять, як-то Христос-Спаситель, як ще жив на землі, стояв раз коло храму Іерусалимського і дивився, як люди гроші кидали до карнавки церковної. Люди заможні клали багато, одна ж удовиця тільки дві лепти вкинула, а Христос уздрів та й каже: “Ся найбільш усіх кинула, бо що мала, все Богові оддала”. Так небагато таких людей знайдемо і в ярмарку, хоч скільки там народу. От ще десь двоє убогих змагаються за ціну: один овечку продає, щоб подушне оплатити, другий купує для діточок маленьких. Лихо змагається; тільки ж, чую, один каже: “Спусти, дядьку, нехай тобі Бог з вищого неба припошле”.

Замовк сердега, голову схилив. Тихенько примовляє: “І то правда. Нехай же мені Господь заплатить, коли в тебе нічим”. Там далі пашню усяку продають; в іншого мішечки маленькі, неповні, а дорого править і божиться, що по два четверики влязуть; в другого тільки зверху чисте зерно, а всередині з половиною намішане; у того борошно зовсім чорне, бо з кукилем та всякою нечистю молодось, а він присягається, що на млині спалило або в копах змочило; той кавуни часом продає зелені та так завіряє, що дуже спілі. Там у тиковці тільки зверху олія, насподі ж вода; тут масло коров’яче ніби продає в горшечку, а всередині овече або самий смалець, та ще й поганий. І, Господи, скільки тут брехні, обману, а божаться, присягають: “Бодай, — каже, — мені добра не було, бодай я додому не дійшов! Дай мені, Боже, так по правді вік ізжити і дітей розпорядити, як я по правді кажу”. А на торговлиці, де коней та волів продають, скільки там мошенства, неправди! У волів часом зубів нема — каже: “На бразі зимовані”; коняка зовсім падає, — нагайкою вдарить: вибрикує бідна; коли стара, то каже, що тільки сім років, а як підорвана, то в далекій дорозі була. І Бога не бояться, і людей не стидяться.

Поторгували доволі, ошахрали, кого й як можна було, продали, що мали, купили, що кому треба, та й стали розходитися. Куди ж? Може, до церкви? Там служба Божа пізенько правиться. Так ні, хутчій до шинку, щоб наїстися та напиться. Воно й то б нічого: підживитись трошки та, подякувавши Богу, додому скоріше; коли ж міри не знають — не п’ють, а впиваються, неначе справді то добре діло. І чого вже в тих шинках не буває: подуріють люди розумні, співають, кричать, лихословлять, докоряють один другого, згадують живих і померших, згадують усе, що коли робилось, чого б і не треба згадувати; інші лаються в душу і в віру, а часом і б’ються, та ще як — коліньми в груди та в живіт! Господи, чи то ж люди? Ні, так зовсім як звірі, раді б, здається, один другого з’їсти або вбити, поки то люди розбороняють. Встануть розхристані; на людей стидно глянуть, а вони знов лаються та ще й нахваляються. А за віщо? За пусті речі. І нічого б того не було, коли б не впивались. Інші ж плачуть дурнички або обнімаються та цілюються, хто справді а хто з п’яних очей: один другого не бачить, слина котиться з рота, аж гидко збоку дивиться. Що ж далі? Де-де хто тверезий виходить, додому йде чи їде, той під лаву звалився, той на стіл сперся та хропе і часом жахається і враг його знає що блее; той у двері не попаде, об одвірок лобом б’ється; інший під хатою жидівською валяється, пси й свині навіть обходять, і щастя велике, як хто до воза добереться, на віз злізе, на скотину гукне: пішла німа скотина... Вона не промовить, не осудить, так люди осудять. Господь покарає й на сім світі й на тім.

Порозходились, пороз’їздилися усі, геть по шляхах розтягнулись. Спотикаються піші, лежать

ніби мертві на возах: той гроші згубив, того смага пече, — він пити просить і крізь сон жінку та дітей лає, що ніби води йому не дають; той горшки потовк, вікна побив; у того скотина з дороги збилась, віз поламався. Декотрі прохмелились трохи та й знов коло шинків поставали — останні гроші пропивать. Засиділись хазяї над горілкою та над пустою мовою; другі вилічують гроші, співають, танцюють, а скотинка бідна стоїть голодна, питки хоче; нікому доглянуть, а вона, бач, не скривиться, не заплаче й слова не промовить. Лишко тяжке, та не одним людям, і скотині за ними! Коли б же то на тому й кінець, що в ярмарку та по шляхах виробляють, а то додому вернутися, — ще гірше часом буває: інший жінку лає або й б’є Бог зна за віщо, може, за те, що обідать залишила; порозганяє, поперелякує дітей, що так довго тата виглядали, на тин спинались, гостинчика чекали. А прокинеться вночі або вранці встане, — заспаний, закудланний, голова як не розвалиться, очі червоні, тільки не повилазять, і стидно, і труситься, і місця не знайде, де б то присісти, куди б повернутися, і добре, дуже добре, як не потягне знов до шинку.

Отакі-то ярмарки ваші! Отак-то ви шануєте невіденку святую! І од людей сміх, і Господь карає, і самим невірні! Але ж то дивно, що самі люди лихо роблять, а на біса звертають: біс, кажуть, подумував ярмарки та постановив по неділях та по празниках. Ні, не біс, а грішні люди, бо за роботою гіркою справді ніколи нам в будень ярмаркувати. Та не було б з того лиха великого, якби то кожне з вас тоді тільки йшло в ярмарок, як уже доконечне треба і нікого попрохати, щоб купив дещо або продав; не було б з того лиха, якби то кожне Бога в серці мало та не обманювало, губою не клепало і купувало б і продавало по ширій правді; якби поторгувавши, котрим ближче, йшли скоріше в село до служби Божої, а хто здалека, щоб у місті до церкви пішов; не було б, кажу, з того лиха, якби по шинках не тягались та не впивались. Самі ж ви кажете, що ніколи та горілка до добра не доведе. Покайтеся ж як добрі люди і не робіть того ніколи. Тоді і Бог вас не оставить, і Мати Божа помилює, і всі святі на все добре до помочі вам стануть. Амінь.¹

¹ Оцю бесіду з селянами привіз нам з Київщини наш славний Кобзар-народолюбець, дуже її нахваляючи. Він розумів її образцем учительної розмови з нашим ширим людом. Для того, щоб народ послушав нашої науки, треба говорити з ним уміючи, треба промовити до його поетичного, чулого серця. Сочинитель цієї бесіди ясно зрозумів свою задачу, і ми не знаємо нікого другого, хто б учив народ так гарно, так просто і образно нашому.

Високоповажний сочинитель не підписав свого ймення, тим і ми тут не підписуємо, а раді б усім його оповісти. Жадаємо серцем, щоб він вибрав ще інші речі, з ширшою основою, для своєї народної казанні.

«Кобзар» у родині Гладішів

Анатолій ПОДОЛИННИЙ,
кандидат філологічних наук,
член НСПУ,
м. Вінниця

Прикладом такого відкриття, хай невеликого, може слугувати відтворення життєвого шляху автора листа до Тараса Шевченка Михайла Казимировича Гладіша. Досі про нього було відомо дуже мало. І в “Шевченківському словнику” 1976 року, і в окремих виданнях листів до Тараса Шевченка, і в першому томі “Шевченківської енциклопедії”, що виходить зараз, у низці інших публікацій йому присвячено лише кілька рядків: родом він із містечка Зінькова, тепер Вінківського району Хмельницької області, мав “Кобзаря”, яким захоплювався, написав Т. Шевченкові два листи, з яких зберігся один. А проте вже минуло кілька років, як краєзнавець із Хмельниччини І. В. Рибак видав історію цього містечка під назвою “Зіньків від найдавніших часів до сьогодення” (друге, доповнене видання; Кам’янець-Подільський, 2010 рік), де серед інших відомих земляків ширше розповів і про М. К. Гладіша.

Прочитуємо листа М. К. Гладіша до Тараса Шевченка: “Високопочитаемий Тарасе! Вже я отсе другеє письмо пишу до Вас, милий і добрий Тарасе. І в першім, і в теперішнім я Вам дуже-дуже багачко дякую за Ваше добреє серце і пам’ять о мені. Вашого “Кобзаря” я так полюбив, що вже ся і не розлучаю.

О, вальний (з польської: рісучий — А. П.) бо то хлопець, той Кобзар, багачко правди грає!

Посилаю Вам, милий Тарасе, дві пісні — одна єсть моя істинная біографія, а друга — маленький образок наших чиновників, я се малював з натури.

Если коли Вам, милий Тарасе, сподобається бути на Подолії, то вступіть в хатину Михайла Гладіша, котрий Вас много любить і почитає.

Всегдашний Ваш приятель и слуга

Зв’язки Тараса Шевченка з Поділлям, як, напевно, і з будь-яким іншим українським регіоном, — особливо цікава, хвилююча тема для місцевих науковців і краєзнавців. Відкриття у цьому напрямі шевченкознавства трапляються часто: додаються якісь нові риси до Шевченкового портрета, деталі про його життя, проливається додаткове світло на його спадщину, розширюється коло знайомих і друзів поета, щось уточнюється, словом, збагачуються наші знання й уявлення про великого митця.

Михайло Казимиров Гладіш
Юлія 10 дня 1860
м. Зіньков”.

Тепер про автора цього листа. Народився він близько 1825 року, а помер після 1889-го (рік появи останньої згадки про нього у “Російському медичному списку”).

1848 року закінчив медичний факультет Київського університету й розпочав працю за фахом у Зінькові. Мабуть, брав участь у Кримській війні, бо був відзначений у пам’ять про неї бронзовою медаллю.

У червні 1865 року за доносом одного зіньковецького мешканця М. Гладіша звинуватили в тому, що він без дозволу влади збирав серед парафіян римо-католицького костелу кошти на підтримку польського національно-визвольного руху — у фонд так званого “залізного капіталу для краю”. Помешкання лікаря жандарми обшукали і вилучили 43 рублі сріблом. Відтоді за ним встановили негласний нагляд. Через рік летицький повітовий справник писав у рапорті подільському губернаторові: “Із наведених приставом таємних спостережень за діями та зв’язками Гладіша видно, що в даний час майже щодня він виїжджає нібито до хворих в Ушицький і Проскурівський повіти, а на днях побував у Михамполі, Бебехах, Мазниках, де спілкувався з тамтешніми поляками, що дає привід підозрювати Гладіша в політичній неблагонадійності. Це підтверджує його діяльність зі збирання коштів для підтримки польських бунтівників. Його син, Наполеон, студент Київського університету, відомий своїми зв’язками із заколотника-

ми. За діями Гладіша ведеться суворий нагляд”.

Як бачимо, така діяльність М. Гладіша відповідає загальному духу його листа до Т. Шевченка.

Наполеон був старшим сином М. Гладіша. Йому довелося емігрувати за кордон. Молодший син, Микола, навчався у Кам’янець-Подільській духовній семінарії, належав до народницької “Подільської дружини”, створеної 1879 року в стінах цього навчального закладу, і зазнав арешту. У нього поліція виявила каталог підпільної бібліотеки, в якому значився й “Кобзар” Тараса Шевченка. Міг це бути примірник із батькового дому. Під час обшуку Микола проковтнув зашифрований список членів “Подільської дружини”.

Доречно буде згадати, що 1882 року в Кам’янці-Подільському перебував Михайло Коцюбинський, де зблизився з народолюбським гуртком місцевої молоді. Отже, міг знати й спілкуватися з Миколою Гладішем.

Залишається з’ясувати, де, коли та за яких обставин Тарас Шевченко познайомився з Михайлом Гладішем, про що засвідчує зміст вищенаведеного листа. Мабуть, це сталося в Києві в 40-ві роки (1843—44, 1845—47), адже поет зустрічався тоді з багатьма студентами університету. Але, найімовірніше, М. Гладіш отримав від поета не перше видання “Кобзаря”, а те, що вийшло в січні 1860 року. Поет якимсь чином пам’ятав про далекого подільянина чи, може, отримав від нього звістку з проханням передати “Кобзаря” і в липні той уже сердечно дякував авторові за неоціненний дарунок.

Тарас Шевченко. “Почаївська лавра з півдня”. 1846 р.